Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-hээ гарана | № 208 (14319) | 1976 оной сентябриин 4, суббото | Сэн 2 мүнгэн.

АЙЛ БҮХЭНДЭ — ГАЗЕТЭ, ЖУРНАЛ

1977 ондо — Агууехэ Октябриин социалис революциин 60-дахи оой жэлдэ хэблэгдэн гараха газетэ болон журналнуудта захил абалга сентябриин нэгэнhээ эхилбэ. Энэмнай партиина организацинуудай хүтэлбэри доро үнгэргэгдэдэг политическэ ехэ удха шанартай хүдэлмэри мүн.

Совет хэблэлэй удха шанар жэлhээ жэлдэ ургана, тэрэнэй дүүргэдэг үүргэ бүри үргэдэнэ. Хэблэлые өөрынгөө үнэн сэхэ дайшалхы туhалагша гэжэ манай парти тоолодог байна. Тиимэhээ орон доторнай хэблэгдэдэг газетэ ба журналнууд арад зоной дунда хүндэтэй болоо, хүн бүхэн хэрэгтэй [illegible] захижа абана.

«Ниитын мэдээсэлэй ба суртал нэбтэрүүлгын зургаануудай хүдэлмэриин үзэл бодолой удха шанарые дээшэлүүлхэ, тэрэ хүдэлмэриие зохилдуулан тааруулжа, эршэ түгэлдэрөөр эрхилхэ тухай асуудалнууд тоосоото үедэ Центральна Комитедэй ажал ябуулгада ехэ hуури эзэлжэ байгаа. Тэрэнэй ашаар экономикын, наукын ба соёл культурын хүгжэлтэдэ, ниитын бүхы ажабайдалда тэдэнэй үзүүлдэг нүлөөн улам ехэ болоо» гээд КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежнев партиин XXV съезд дээрэ хэhэн элидхэл соогоо онсолон тэмдэглэhэн байна.

Орон доторoo боложо байhан шэнэ hонинние, КПСС-эй болон Советскэ правительствын мүнөөнэй политикын хэр зэргээр бэелүүлэгдэжэ байhанние, уласхоорондын байдал тушаа уншагшад хэблэлhээ үдэр бүри ойлгожо абана. Тиигэжэ хүн бүхэн коммунис байгуулалтын үедэ боложо байhан ушар хэрэгүүд тушаа оорынгоо хараа бодол ба hуури тодорхойлно. Ушар нимэhээ он жэлэй ошохо бүри газетэ, журналнууд ажалшадай дунда бүри олоор тарадаг болоно бшуу. Мүнөө манай ороной 1000 хүн бүхэндэ 1371 хэhэг газетэ, журнал тараагдана гэхэ гү, али ССР Союзай айл бүхэн 4 газетэ, журнал абадаг байха юм.

Буряад ороной ажалшадай дунда хэблэл мүн лэ олоор тарадаг болоо. Хэдэн жэлэй саада тээ аймагай газетэнүүд 50 яад мянган хэhэгээр хэблэгдэдэг байбал, мүнөө 70 мянга гаран хэhэгээр гарана. Илангаяа Загарайн, Сэлэнгын, Кабанскын аймагуудай газетэнүүд олон хэhэгээр хэблэгдэдэг болоо. Байгша оной хабар Гусиноозерскын ГРЭС-эй барилгашад «Энергостроитель» гэжэ баргагдамал ооhэдын газетэтэй болоhон байна.

Манай республикын 1000 хүн бүхэн мүнөө 1198 хэhэг газетэ, журнал абана. Энэмнай 1966 онойхитой сасуулжа харахада, 4 дахин олон болоно. Илангаяа Хурамхаанай, Хяагтын, Хоринн, Хойто-Байгалай, Ахын, Мухар-Шэбэрэй аймагуудта hүүлэй үедэ хэблэл олоор тарадаг болоо. «Буряад үнэн» газетэ Захааминай, Хэжэнгын, Түнхэнэй болон бусад аймагуудта улам олоор тарадаг болоhон байна.

Дурсагдаhан тоо, баримтанууд хэблэлэй үүргын улам ургажа байhанай эли тодо гэршэ болоно. Гэбэшье энээгээр ханаагаа амаржа болохогүй. Зарим нютагуудта түбэй, республикаинска газетэнүүд үшөө үсөөн тарана. Энэ жэлэй хоёрдохи хахадта хэблэлдэ захил абалга Улаан-Үдын, Хяагтын, Кабанскын, Яруунын, Түнхэнэй аймагуудта хангалтагүйгөөр үнгэргэгдөө.

Түрэл хэлэн дээрэ хэблэгдэдэг газетэнүүд, «Агитаторай блокнот» үшөөл үсөөн тарана. Ажалшад, илангаяа хүдөөгэй ажалшад захиhан газетэ, журналнуудаа хаhа сагтань абанагүй, зарим нютагуудай почтальонууд хангалтагүй хүдэлнэ. Хэблэл зөөдэнь хүргэхэ хэрэгэй дутагдалтай байhан тушаа Хяагтаhаа, Ахаhаа, бусад нютагуудhаа гомдол ороно.

Республикымнай хото городуудта, хүдөө нютагуудта хэблэлдэ захил абадаг 1.300 гаран пункт сентябриин нэгэнhээ хүдэлмэреэ эхилбэ. Хэблэлдэ захил абаха ниитын 4.800-гаад түлөөлэгшэ партийна шухала даабари дүүргэнэ. Энэ ажалда хэлхеэ холбооной хүдэлмэрилэгшэд, оло мянган почтальонууд хабаадуулагдана. Ажалшадай дунда хэблэл тараалгые «Союзпечать» агентствын хүдэлмэрилэгшэд толгойлон ударидаха уялгатай. Имагтал тэдэнэй эмхидхэлэй, ойлгуулалжын хүдэлмэри хэр зэргэ ябуулhанhаа хэблэл тараалгын үрэ дүн дулдыдаха болоно бшуу.

Ажалшадай дунда хэблэл тараалга хадаа hайн дуранай хэрэг мүн. Энэмнай шухала хүдэлмэриие дуран сооhоо шэмэжэрхиха» гэhэн удхатай бэшэ юм. Хүн бүхэндэ дуратай газетэ, журналыень зохидхоноор дурадхаха, шэлэхэдэнь туhалха хэрэгтэй бшуу. Тиимэhээ хэблэл тараалгын эдэбхитэд уншагша бүхэнэй мэргэжэлые, дуратай юумыень hайнаар мэдэхэ ёhотой болоно.

КПСС-эй райкомуудта, промышленна предприятинуудай, колхоз болон совхозуудай парткомуудта хэблэл тараалгада туhалха ниитын соведүүд эмхидхэгдэнхэй. Партиин Захааминай, Кабанскын райкомуудай, Улаан-Үдын авиационно, локомотив-вагон заhабарилгын заводуудай, бусад предприятинуудай дэргэдэхи тиимэ соведүүд хэблэл тарааха талаар hайн дүршэлтэй болоhон байна.

Нэгэ жэшээ дурдая. КПСС-эй Захааминай райком аймагтахи хэлхеэ холбооной отделенинүүдэй начальнигуудай, почтальонуудай, хэблэл тараалгын ниитын түлөөлэгшэнэрэй нэгэ үдэрэй семинар-зүблөө августын 31-дэ үнгэргэв. Ерэхэ жэлэй газетэ, журналнуудта ажалшадhаа захил абаха тухай асуудалаар ехэ хөөрэлдөөн тэндэ болоо, ашатай туhатай зүбшөөл, заабаринууд үгтөө. Хэблэл тарааха хүдэлмэри партиин райкомой үдэр бүриин хиналтада абтанхай.

Ерэхэ жэлэй хэблэл тараалгын удха шанар алишье талаараа ехэ болоно. Ушарынь юуб гэбэл, 1977 он хадаа КПСС-эй XXV съездын түүхэтэ шиидхэбэринүүдые бодото дээрэнь бэелүүлгын хоёрдохи жэл болоно. Ерэхэ жэлдэ Агууехэ Октябриин социалис революциин 60 жэлэй ой гүйсэхэ байна. Тиимэhээ ажалшадай дунда газетэ, журналнуудые тарааха хүдэлмэриие партийна организацинууд үдэр бүриин хиналта дороо абажа, хэлхеэ холбооной, «Союзпечать» агентствын хүдэлмэрилэгшэдтэ туhалжа байха уялгатай болоно.

1977 оной газетэ, журналнуудта захил абалгые эмхидхэлтэйгээр, политическэ дээдэ хэмжээндэ үнгэргэе! Айл бүхэндэ — газетэ, журнал!

ТҮСЭБНАЙ 44 МЯНГА

Һүүлэй хэдэн үдэр нарата халуун байжа, шэниисэ [illegible] шарлан, түүбэриие амяарлан хадажа эхилхэ болобо.

[illegible] совхоздо 3-дахи [illegible] комбайнернууд [illegible] Борисов, Чимит [illegible] Очиров гэгшэд хамагай түрүүн «талынгаа [illegible]онуудые» жолоодожо, [illegible] шаргал шэниисэ баал [illegible] унагаажа эхилээ юм. [illegible] баhа бэшэшье отделе[illegible] механизаторнууд үни hаатангүй таряа хуряалгаяа эхилээ.

Һүүлэй мэдээгээр тус совхоздо 730 гектарай шэниисэ унагаагдаад байна.

Энэ жэлдэ совхоз бүхыдөө 44 мянган центнер орооhо суглуулжа, тэрэнэйнгээ 5,5 мянгые гүрэндэ тушааха түсэбтэй. Мэргэжэлтэдэй тооложо үзэхэдэ гектар бүриhөө 9 центнерhээ доошо бэшэ ургаса абтаха.

Г. ПЛЕШКОВ,
директорэй орлогшо.
Хоринн аймаг.

Бэшүүрэй Калининай нэрэмжэтэ колхозой механизаторнуудай үүсхэл дэмжэнэбди

ОЛОНОЙ ОРОЛДОСО

Хоёрдохи үдэрөө таряа хадажа байгаад үдынгөө эдеэндэ ерэхэдэмнай, парткомой секретарь Ж. Н. Ванкеев республикын газетэнүүдтэ толилогдоhон Бэшүүрэй аймагай Калининай нэрэмжэтэ колхозой түрүү механизаторнуудай нэмэл бэшэгтэй бидэниие танилсуулаа hэн.

Энэ тон харюусалгатай хүдэлмэриин эхилээд байхада, социалис мүрысөө шэнэ хүсэтэйгөөр дэлгэрүүлэел, хүн бүхэн халаанай даабариие үлүүлэн дүүргэхын түлөө тэмсэе гэжэ тэдэнэр тон зүб уряална. Манай совхозой комбайнернууд ургуулhан таряагаа саг болзоортонь, гээлтэ хоролтогүйгөөр хуряажа абаха, энээнэй тулада бултаараа оролдон хүдэлжэ, агрегат бүхэнөө бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлгэхын тула бүхы хүсэ шадал, мэргэжэл шадабаряа гаргаан хүдэлхэ гэжэ шиидэбэ.

Манай совхозой комбайнернууд аймаг соогоо эгээл түрүүлэн ургаса хуряалгаяа эхилээ. Байгша ондо бүхыдөө 120 мянган центнер таряа хуряажа, гүрэндөө 29 мянган центнер орооhо тушааха түсэбтэйбди.

Бэшүүрэй таряашадай жэшээгээр хуряалгын хүдэлмэриие 17 үдэрэй туршада дүүргэхэ зорилготойбди. Мүнөө үедэ поли дээрэ 32 комбайн хүдэлгэгдэнэ. Техническэ харууhа хэхэдэ, түлишэ-тоhоор хангахада, орооhо зөөхэдэ болон хуряалгын бүхы ажалые hайнаар эмхидхэхэдэ таарамжатай байхынь тулада хуряалгын агрегадуудые түрүүшын үдэрhөө нэгэ газарта бүлэг бүлэгөөр хүдэлгэнэбди. Таряа хадалгада 14 комбайн хүдэлгэгдэжэ байна. Минии даажа ябадаг звенодо дүрбэн комбайн юм. Комбайнернууд булта дүршэлтэй, абаhан уялгаяа нэрэтэй солотойгоор дүүргэхын тула хүсэ шадалаа гамнангүй ажаллана. Тэдэнэр үдэрэйнгөө даабариие холо үлүүлэн дүүргэжэ, 50—60 гектар талмайн таряа баал болгон унагаана.

Би өөрынгөө туhалагша А. В. Посельскитэй СКД-5 түхэлэй комбайнаар 4 үдэрэй туршада 250 гектар шэниисэ хадаад байнаб. Бүри эртээнhээ комбайнаа жэншэдгүй hайнаар хүдэлхөөр таарулжа, орооhоной гээгдэхэгүйгөөр хамаг забhарнуудыень наринаар хаража бүглөө, шэглээ hэм.

Мүнөө жэлдэ манай совхозой таряанай ургаса нёдондонойхидо хүрэхэгүй гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Юуб гэхэдэ, түрүүшээр бороо багатай байжа, таряанай гарасада горитой хохидол болоо. Тиимэhээ набтар аад, үшөө жэгдэ бэшээр ургаhан таряае хоолосшье хээрэ орхингүйгөөр хадажа абахань тон бэрхэтэй. Унаhан таряа сабшахадамнай Алтайн суута механизатор Морозовой зохёоhон түхеэрэлгэ ехэтэ туhална. Энэ механизатор мотовилын сэхэ бодхоодог түхеэрэлгэhээ гадуур нэмэри дугаашуу түхеэрэлгэ зохёогоо юм.

Би энэ түхеэрэлгэ комбайндаа тодхожо, түрүүшын туршалга гараhанайнь hүүлээр агрегадаа дүүрэн хүсөөрнь хүдэлгэжэ, бүри үндэр бүтээсэ туйлаха зорилготойб. Тиибэшье ажалай шанарта онсо анхарал табиха бологдоно. Хажуураа доогуур табижа, газар шударуулан шахуу сабшаагүйдэ аргагүй. Иимэ таряа үдэшэ, hүниин харанхыда хуряаха гээшэ бүришье орёо. Ушар нимэhээ үдэрэй hаруулда минуташье hаатангүйгөөр хүдэлхэ гэжэ оролдонобди.

Манай бүлэгэй бүхы комбайнернууд түрүүшын үдэрhөө hаадгүйгөөр хүдэлжэ эхилээ. М. Григорьев, Н. Жидков, В. Батодоржиев гэгшэд булта үдэрэйнгөө даабариие дүүргэхэhээ гадна, поли дээрэ хоолосшье үлөөнгүй сабшахые оролдоно.

Тэрэшэлэн манай совхозой механизаторнууд таряа хуряалгаяа комплексно аргаар үнгэргэхөөр шиидэнхэй. Комбайнуудаа бүлэг болгон хубаарилжа, бүлэг бүхэндэнь таряа зөөхэ автомашинануудые даалгаhан байна. Таряа хадалгын hүүлээр hолоомыень суглуулаад, намарай паар хахалжа эхилхэ юм.

Энэ жэлэй ургаса нёдондонойхидо хүрэхэгүйшье байгаа hаань, би богони болзор соо 700 гектарай таряа унагааха социалис уялга абааб. Минии звено гансашье таряа унагаалгада ябаха бэшэ, мүн баhа баал суглуулха юм. Үнгэрhэн жэлдэ 11 мянган центнер орооhо суглуулжа, совхоз дотороо түрүү hууринуудай нэгые эзэлээ hэм. Энэ намартаашье урдынгаа солые алдахагүйн түлөө тэмсэхэ ёhотой болоноб. Манай совхозой бусад комбайнернууд үндэр бүтээсэ туйлаха, ургасаа hайн шанартайгаар хуряахын түлөө мүрысөөндэ хам оролсонхой.

Манай бүлэгэй комбайнернууд арбадахи табан жэлэй түрүүшын жэлэй ургаса хуряалгые хараалhан болзор соогоо hайн шанартайгаар үнгэргэхэ.

В. ПРОТАСОВ,
Зэдын аймагай
Борьёогой совхозой
комбайнер.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Протасов Василий Андрианович (зүүн гарhаа) туhалагша Александр Посельский гэгшэтэй таряа хуряалга дээрэ.

ТАРЯАН ДАЛАЙН ОНГОСОНУУД

ФОТО РЕПОРТАЖ

Хяагтын аймагай «Дружба» колхоз аймаг соогоо түрүүлэн, таряагаа амяарлан хадажа эхилээ. Эндэ комбайнернуудай дунда социалис мүрысөөн эршэтэйгээр дэлгэрнэ. Мүрысөөнэй манлайда эндэхи залуушуул ябана. Залуу комбайнер Владимир Гомбоцыренович Намсараев энэ мүрысөөндэ түрүүлhээр. Тэрэ түрүүшээр хадажа эхилхэдээ, үдэрэй 20—45 гектар хүрэтэр таряа унагаагаа. Энэ комбайнер хуряалгын үедэ 10 мянган центнер орооhо сохихо социалис уялга абанхай.

Тэрэнэй жэшээгээр энэ колхозой таряан ажалай 2-дохи бригадын комбайнер Сутурин Алексей Романович 8 мянган центнерэй түлөө тэмсэжэ эхилбэ.

Колхозой таряалангай ургаса яhала hайн. Тиимэhээ ехэ орооhо таряа суглуулан абахын түлөө тэмсэл эндэ эршэтэйгээр дэлгэрнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: эндэхи таряан ажалай 4-дэхи бригадын нүхэр В. Г. Намсараевай звено «Даган» гэжэ нютагай таряа сохижо ябана. Дээрэнь нүхэр В. Г. Намсараев өөрөө.

М НИМАЕВАП фото.

УРГАСЫН ДЭЭЖЫЕ — ЭХЭ ОРОНДОО

Аймаг соогоо эгээн түрүүлэн «Победа» колхоз гүрэндөө таряа худалдажа эхилбэ. Плакат, лозунгнуудаар шэмэглэгдэhэн автомашинанууд энэ ажахын тоог дээрэhээ манай бэлэдхэлэй пунктда таряа асараа.

Шэнэ ургасын дээжэ асарhан энэ хамбые бидэнэр хани халуунаар угтаабди. Ород арадай ёho заншалаар дабhа, хилээмэ колхозой үнинэй жолоошон Анатолий Михайлович Плюсниндэ барижа тэрэнэй нүхэдые амаршалбабди. Һүүлээрнь баяр ёhололой митинг боложо, аймагай хүтэлбэрилэгшэд болон мэргэжэлтэд үгэ хэлээ.

Тиигэжэ тус колхоз түрүүшын 149,7 тонно орооhо Эхэ оронойнгоо амбаарта оруулба. Мүн баhа Новосретенскиин совхоз шэнэ ургасын таряа тушаажа эхилбэ.

Тиигэжэ хамтадаа 180 тонно алтан шаргал шэниисэ гүрэндэ тушаагдаба. Ойрын үдэрнүүдтэ Бэшүүрэй аймагай бусад ажахынууд hайн шанартай таряа элбэгээр гүрэндэ худалдаха гэhэн уялгаяа бэелүүлжэ эхилхэнь.

Манай пункт табан жэлэй түрүүшын жэлэй ургаса тушаажа абахаар гүйсэд бэлэн болонхой. Орооhо буулгаха талмайнууд, хадагалха склад, таряа хатааха оньhон түхеэрэлгэнүүд болон бусад машинанууд заhабарилагданхай.

Байгша ондо манай пункт аймагайнгаа ажахынуудhаа хамта 12 мянган тонно таряа тушаажа абахаар хараална.

В. СУКНЕВ,
Бага-Куналейн пунктын
директор.
Бэшүүр.

НҮХЭР Л. И. БРЕЖНЕВ АЛМА-АТАДА

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежнев сентябриин 2-то Алма-Ата ерэhэн байна.

Нүхэр Л. И. Брежневые КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, Казахстанай КП-гэй ЦК-гай нэгэдэхи секретарь Д. А. Кунаев, Казахай ССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй түрүүлэгшэ С. Б. Ниязбеков, республикын Министрнүүдэй Соведэй түрүүлэгшэ Б. А. Ашимов, Казахстанай КП-гэй ЦК-гай бюрогой гэшүүд, партиин обкомуудай нэгэдэхи секретарьнууд, облгүйсэдкомуудай түрүүлэгшэнэр, республикын министерствэнүүдэй ба албан зургаануудай хүтэлбэрилэгшэд, олониитын түлөөлэгшэд угтаа.

Леонид Ильичтэ улаан баглаа сэсэгүүд барюулагдаба.

Леонид Ильич Брежневэй аэропортhоо город ошохо бүхы замдань Казахстанай ниислэлэй олон арбаад мянган улад зон хани халуунаар амаршалаа. Коммунис партиин, тэрэнэй ленинскэ ЦК-гай хүндэлэлдэ зорюулагдаhан үреэлнүүд, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретариие амаршалhан халуун үгэнүүд транспарантнууд дээрэ бэшэгдэнхэй.

(ТАСС).

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

НҮХЭР Н. А. ТИХОНОВЫЕ СССР-эй МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ТҮРҮҮЛЭГШЫН НЭГЭДЭХИ ОРЛОГШООР ТОМИЛХО ТУХАЙ

Нүхэр Николай Александрович **Тихоновые** СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшоор томилхо гэжэ СССР-эн Верховно Соведэй Президиум **тогтообо.**

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Н. ПОДГОРНЫЙ.
СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль. 1976 оной сентябриин 2.

АМАР МЭНДЭ, ЗВЁЗДНЫЙ!

ЗВЕЗДНЫЙ ХОТО, сентябриин 2. (ТАСС-ай корр.). «Союз-21» гэжэ онгосоор. «Салют-5» гэжэ научна станцяар замбуулинда аяншалhан баатарнууд Борис Волынов, Виталий Жолобов газарта бууhанай hүүлээр амаржа байhанаа. Байконурай космодромhоо мүнөөдэр бусажа ерэбэ. Космодромой мэргэжэлтэд космонавтнуудые эртэ үглөөгүүр үдэшэхэдөө, амжалтатайгаар ниидэжэ гэртээ бусахыень, саашадаа үрэ түгэсөөр хүдэлмэрилхыень хүсөө. Замбуулинай баатарнуудые асарhан самолет үдэрэй тэнгээр Москва шадархи аэродромуудай нэгэн дээрэ бууба. Самолёдой дэргэдэ угтагшадай дунда замбуулинай техникын гол конструкторнууд, эрдэмтэд, космонавтнуудай түрэл саданууд ба дүтын нүхэд бии.

Юрий Гагаринда табигдаhан памятнигай дэргэдэ заншалай ёhоор анха түрүүн зогсобо. Замбуулин түбиин түрүүшын космонавтын баатар габьяае хүндэлэлгын тэмдэг болгожо, тусхай табсан дээрэ улаан гвоздиканууд ба бадма сэсэгүүд табигданхай. Тиигээд замбуулиндахи шэнэ аяншалгын амжалтатайгаар түгэсэлгэдэ зорюулагдаhан митинг Звездный хотын соёлой байшангай дэргэдэ болоо.

— Амар мэндэ, Звездный! — гэhэн үгэнүүдые хододоо баяр омогорхолой мэдэрэлтэйгээр хэлэдэгбди. Энэ ниидэлгэдэ бидэниие бэлдэhэн, замбуулиндахи орёо түбэгтэй хүдэлмэридэмнай туhалhан бүхы хүнүүдтэ эдэ үгэнүүдээр түбхын түрүүн халуун баясхалан хүргэхые хүсэнэб, — гэжэ экипажай командир, Советскэ Союзай хоёр дахин Герой Борис Волынов митинг дээрэ хэлэбэ.

Митинг дээрэ үгэ хэлэhэн экипажай бортинженер, Советскэ Союзай Герой Виталий Жолобов замбуулиндахи шэнжэлгэнүүдые улам үргэдхэн хүгжөөхэ гэжэ саг үргэлжэ оролдодогойнь түлөө Коммунис партиин, Совет гүрэнэй хүтэлбэрилэгшэдтэ үнэн зүрхэнэй баяр баясхалан хүргэбэ. Элитэ мэдээжэ совет эрдэмтэд, космонавтнууд, олониитын түлөөлэгшэд эндэ мүн лэ үгэнүүдые хэлээ.

КПСС-эй Центральна Комитедтэ, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ, СССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ эльгээгдэхэ амаршалгын бэшэгые митингдэ хабаадагшад ехэ баяртайгаар баталан абаба.

ЭРДЭМ НАУКЫН ЦЕНТРЭЙ АРБАН ЖЭЛЭЙ ОЙ

СССР-эй Наукануудай академиин Сибириин таhагай Буряадай филиалай тогтоогдоhоор арбан жэлэй ой гүйсэбэ. Энэ филиал ороной зүүн зүгтэхи эрдэм наукын томо центр болонхой. Хатуу бодосой физикые, шухаг металлнуудай химиие, полимернүүдые шэнжэлгын талаар Буряадай эрдэмтэдэй туйлаhан амжалтанууд бүгэдэндэ мэдээжэ. Эндэ наукануудай 14 доктор, 145 кандидат хүдэлмэрилнэ.

Автономито республикын эрдэмтэд арадай ажахын элдэб hалбаринуудай захилаар ехэ шэнжэлгэнүүдые хэнэ. Жэшээлэн хэлэбэл, Забайкалиин оршон байдалда электро-суранзанай долгинуудай таралгын талаар физико-математикын эрдэмэй доктор Ч. Цыдыповэй хэhэн шэнжэлгэнүүд телевизионно ретрансляторнуудые республика дотороо олоор тодхохо арга олгоhон байна. Тиигэhэнэй ашаар Буряадай республикын хүн зоной 80 гаран процентнь хэмэл одонhоо «Орбитын» абаhан дамжуулгануудые үдэр бүри харадаг.

Буряадай эрдэмтэд арбадахи табан жэлдэ нютагай материальна баялигуудые бүри хүсэд дүүрэнээр ашаглаха, оршон тойронхи байгаалиие хамгаалха асуудалнуудта оролдолго хүсэлэлгээ зорюулна. Байгал далай, Байгал-Амарай түмэр зам шадархи нютагууд Буряадай шэнжэлэгшэдэй научна гол полигонуудынь болонхой.

ТАСС-ай корр.
Улаан-Үдэ.

ҮБҺЭ ТЭЖЭЭЛ ТҮЛЭГ БЭЛЭДХЭГДЭЖЭ ҮРГЭЛЖЭЛҺӨӨР

Ороной сабшалан дээрэ габшагай ажалай халуун хаhа үргэлжэлhөөр. Үбhэ тэжээл бэлэдхэдэг оньhожоруулагдамал отрядууд ба звенонууд тэжээлэй нөөсэ нэмээхын тула намарай сагые хүсэд бүрин хэрэглэхэ гэжэ оролдоно.

СССР-эй ЦСУ-гай мэдээсэлhээ харахада, августын 30-най байдалаар колхозууд, совхозуудта 62 миллион гектарай хээрын ба таримал ногоон сабшагдаад байба. Энэнь — түсэблэгдэhэн бүхы талмайн 92 процент болоно. 40 миллион үлүүтэй тонно гэхэ гү, түсэбөөр хараалагдаhанай 69 процент болохо үбhэн бэлэдхэгдэв.

Сенаж даралга нёдондонойхиhоо hайнаар ябуулагдана. 60,5 миллион тонно иимэ тэжээл бэлэдхэгдэжэ, түсэбтэ даабари 108 процент дүүргэгдэнхэй. Сенаж дараха даалгабаринууд Россиин Федерацида, Узбекистанда, Казахстанда, Киргизидэ, Таджикистанда, Арменидэ үлүүлэн дүүргэгдэв.

Үбэлдөө хэрэглэгдэхэ ногооной гурил нёдондо жэлэйхиhээ ехээр, 4,4 миллион тонно бэлэдхэгдээд байна. 37.4 миллион тонно силос даргдаа. Колхозууд болон совхозууд hолоомо, мэхиинэ суглуулха хүдэлмэреэ улам түргэдхэнэ. Һаитар буйлуулагдаhан, бусад холисонуудаар амта шэмэт й болгогдоhон иимэ тэжээл малай хоолой рационие эрьбадхаха байха. (ТАСС)

ЕРЭЭДҮЙН ЕХЭ ЗОРИЛГОНУУД

(Прибайкалиин аймагай „Прибайкалец" колхоздо хартаабха ургуулгые дээшэлүүлхэ холыи хараатай түсэб табигдаба)

«Хартаабха — хоёрдохи хилээмэн» гээд хүн зон хөөрэлдэдэг гээшэ. Энэнь тон зүб. Хартаабха эртэ урда сагһаа хойшо эдеэ хоолдо хэрэглэгдэнэ ха юм. Мүн тиихэдэ ниитын адууһа малай тэжээлэй рациондо хартаабха оролсодог байна. Илангаяа һаалиин малда хартаабха үгэхэдэ, һайн байдаг.

Эдэ бүгэдые хараада абажа, «1977—1980 онуудта республикын колхоз болон совхозуудта хартаабха үйлэдбэрилгые дээшэлүүлхэ хэмжээнүүд тухай» тогтоол КПСС-эй Буряадай обком, республикын Министрнүүдэй Совет энэ жэлэй июль һарада баталан абаһан байна. Энэ тогтоол саг болзортоо абтажа, тус асуудалаар арбадахи табан жэлэй хугасаада бэелүүлэгдэхэ ехэ зорилгонууд хараалагдаба. Тэрэнние манай «Прибайкалец» колхозой хартаабхашад, бүхы гэшүүд ехэтэ һайшаажа, ерээдүйн ехэ зорилгонуудые тодорхойлжо байна.

Хартаабха тариха, харууһалга эмхидхэхэ, хуряаха талаар манай колхозой гэшүүд, механизаторнууд нилээд дүршэлтэй болонхой. Ажахын бүхы бригаданuудта хартаабха таригдадаг юм. 1966 — 1970 онуудайхитай сасуулжа харахада, юһэдэхи табан жэлэй туршада колхоздомнай хартаабха үйлэдбэрилгэ хоёр дахин ехэ болоо. Жэл бүри дунда зэргээр гектарай 90—100 центнер ургаса хуряагдана. Гүрэндэ хартаабха худалдаха табан жэлэй түсэбтэ даабари сүм дүүргэгдээ. Нилээд ехэ хэмжээнэй хартаабха үлөөгдэжэ, һаалиин малда үгтэдэг байна. Жэшээлэн хэлэбэл, 1975 ондо үнеэн бүридэ дунда зэргээр 70 килограмм хартаабха үгтөө һэн. Үнгэрэгшэ жэлдэ 1 центнер хартаабхын өөрын үнэ сэн 4 түхэриг 24 мүнгэн болоо һэн. Энэмнай түсэбөөр хараалаг даһанһаа 15 мүнгөөр хямда болоно.

Хартаабха болбосоруулха тусхай цех колхоздомнай баригданхай. Мүнөө үеын түхеэрэлгэ тэрэ цех соо тодхогдоо. Бүхы хүдэлмэринь оньһон аргаар бүтээгдэнэ. Полиһоо асарагдаһан гү, али хадагалалгада байһан хартаабха оньһон аргаар угаагдаад, АПЧ-25 түхэлэй машинаар болбосоруулагдана. Тэндэһээ һаалиин фермэнүүдтэ абаашагдажа, үнеэдтэ үгтэдэг юм. Тэрэ машинаар сүүдхэдэ 25 тонно хартаабха болбосоруулагдаха байна.

АПЧ-25 түхэлэй машинада оруулхаһаа урид бүхы хартаабхаяа томо жэжээрнь илгадаг гуримтайбди. Тэндэ баһал тусхай машина хэрэглэгдэдэг байна. Томо, дунда зэргын хартаабха гүрэндэ худалдаад, жэжэнүүдыень малай тэжээлдэ, үрэһэндэ орхинобди.

Үрэһэнэй, тэжээлэй хартаабха һайнаар хадагалха хэрэгтэй. Малай тэжээлдэ үгтэхэ хартаабха хадагалха томо хранилищи баригданхай. Тэрэмнай 30 мянган центнерэй багтаамжатай юм. Үрэһэнэй хартаабха хадагалха хоёр хранилищи колхозой Комын, Иркилигэй бригадануудта баригдаһан байна. Тус тустаа 5 мянган центнер хартаабхын багтаамжатай. Хранилищинуудта машинаһаа хартаабха буулгаха, дахин ашаха хүдэлмэри оньһон аргаар бүтээгдэдэг юм. Эдэ бүгэдын ашаар хүндэ хүдэлмэри нилээд оньһожоруулагдажа, бүтээсэ ехэтэй болонхой.

Манай колхоздо дүршэл ехэтэй хартаабхашад олон. Нэн түрүүлэн Комын бригадын хартаабхашан Николай Васильевич Усольцевые нэрлэхэ хэрэгтэй. Энэмнай олон жэлэй хугасаада хартаабха тариха, харууһалха, хуряаха хүдэлмэридэ ябажа, дүй дүршэлөөр баян болоһон нүхэр юм. Московско областьдохи хартаабхын Бүхэсоюзна научно-шэнжэлгын институтда урзанда зун ошожо, һарын туршада хүдэлһэн, тэндэхи түрүү хартаабхашадай дүршэлтэй танилсаһан байна. Нүхэр Усольцев һүүлэй табан жэлэй туршада гектарай 115—125 центнер хартаабха жэл бүри суглуулжа, аймагай чемпионой нэрэ солодо хүртэдэг байгаа. Мүнөөшье хартаабхашанаар ажаллана.

Иннокентий Максимович Седунов, Владимир Павлович Горбунов гэгшэд баһал дүршэл ехэтэй хартаабхашад юм. Тэдэнэр участогайнгаа гектар бүриһөө жэл бүхэндэ 100 гаран центнер ургаса хурлана. 1974 оной ажалай дүнгүүдээр Н. М. Седуновые СССР-эй арадай ажахын түйлалтануудай выставкын главна комитет мотоциклаар шагнаһан байгаа.

Колхозоймнай хартаабхын полинууд гол түлэб һаалиин фермэнүүдтэ дүтэхэнэ байдаг юм. Ушарынь юуб гэхэдэ, фермэһээ наг шэбхэ хартаабхын полидо гаргахада, һайн байна. Хартаабхашад шэнгэн шэбхэ бүхэли үбэлдөө полидо гаргажа тараана, утэгжүүлнэ. Тэрэнэй ашаар хартаабхын ургаса хараа байса дээшэлнэ. Тиимэһээ шэнгэн шэбхые хартаабхашаднай эгээл үнэтэ зүйл гэжэ гослодог болонхой.

Арбадахи табан жэлэй түрүүшын жэлдэ манай колхоз 300 гектарта хартаабха тариһан байна. Гектар бүриһөө 100 центнер гэхэ гү, али бүхыдөө 30.000 центнер ургаса хуряаха түсэбтэй һэмди. Мүнөө хартаабха малталга түлэг дундаа ябуулагдана. Августын 17—18-наар хюруу унажа, хартаабхын эшэ хүлдэһэн байна. Тиимэһээ зарим участогуудай ургаса недондонойхиһоо доогуур байжа болохо.

Байгша ондо 6.200 центнер хартаабха гүрэндэ худалдаха түсэбтэйбди. Энэмнай заабол дүүргэгдэхэ. Тиихэдэ 9.000 центнер хартаабха үрэһэндэ хадагалагдаха юм. 12.000 — 13.000 центнер хартаабха малда үгтэхөөр түсэблэгдэнэ. Энэмнай үнеэн бүридэ дунда зэргээр 12—13 центнер хүртэхэ болоно. Тиигэжэ үнеэдэй тэжээлэй рациондо нилээд ехэ нэмэри боложо байна. Мүнөө болбосоруулагдаһан хартаабха үнеэдтэ үгтэжэ байна. Сентябрь—ноябрь һарануудта үнеэдтэ нилээд ехэ хартаабха үгтэхэ болоо. Декабриин гарахалаар үнеэдтээ силос үгэжэ захалбабди.

Хартаабха үйлэдбэрилгые дээшэлүүлхэ тухай КПСС-эй обкомой, республикын Министрнүүдэй Соведэй тогтоолой хэблэлдэ толилогдоһоной һүүлээр энэ асуудалаар манай колхоздо түсэб табигдаа. Тиигэжэ хартаабхашадай тусхайта ажахын тоосоото отряд эмхидхэгдэбэ. Отрядай начальнигаар эрдэмтэ агроном Геннадий Фёдорович Усольцев томнлогдоһон байна. Хартаабхашад, тусхай техникэ, полинууд отрядай мэдэлдэ үгтэхэ юм. Тэрэнэй гэшүүд жэлэй дүрбэн сагта поли дээрэ ажаллаха ёһотой: Тэдэнэр ургасаяа харууһалха, хуряаха, газараа элдүүрилхэ, утэгжүүлхэ, хартаабхаяа гүрэндэ тушаадаг байха.

Саашадаа хартаабха комплексно дүрбэн бригадада (Карымскын бригадаһаа бэшэндэнь) таридаг болохоор түсэблэгдэнэ. Эдэ бригаданuудта хартаабха тарихада таатай зохид газар бии юм. Тиихэдэ дүршэлтэй болоһон хартаабхашад олон. 1977 ондо хоёрдохи хилээмэнэй талмай 150 гектараар ургэдхэгдэхөөр хараалагданхай. Тиигэжэ 40.000 центнерһээ бага бэшэ ургаса хуряаха зорилготойбди. 7.000—7.500 центнерынь гүрэндэ худалдаад, 10.000 центнер үрэһэ хаажа, бэшыень һаалиин үнеэдтэ үгтэхөөр хараалагдаа. Арбадахи табан жэлэй эсэстэ — 1980 ондо 650 гектар хартаабха тарижа, хамгадаа 70.000 центнер хартаабха суглуулдаг болохоор түсэблэгдөө. Тэрэнэй 50.000 центнерынь ниитын адууһа малда үгтэхэ ёһотой.

Тобшохоноор хэлэхэдэ, ерээдүймнай түсэб ехэ. Хараалһанаа хүсэндэнь хүргэхын тула эмхидхэлэй ехэ ажал ябуулха бологдоно. Мүнөө үрэһэнэй хартаабха хадагалха нэгэ хранилищиин барилга эхилэгдээ. Тэрэмнай баһал 5.000 центнерэй багтаамжатай байха. Машинаһаа хартаабха буулгаха, ашаха хүдэлмэри сүм оньһожоруулагдаха юм. Энэ табан жэлэй дүүрэтэр үрэһэнэй хартаабхын үшөө нэгэ хранилищи бариха түсэбтэйбди. Тиигэбэл жэл бүри 5.000—6.000 центнер үрэһэнэй хартаабха ондоо колхоз, совхозуудта худалдажа, олэо доходоо ехэ болгохо аргатай болохобди.

Колхознай өөрын үрэһэтэй болоһоор үнинэй юм. «Волжанка», «Приекульский» сортын хартаабха таригдана. Иимэ сортын хартаабха манай нютагай эрхэ байдалда таарана, ургасыень дээшэлүүлхэ арга боломжошье бии. Тиимэһээ саашадаа эдэл сортын хартаабха таридаг байхабди. Мүнөө үрэһэнэй хартаабхын тусхай участок нэгэ бригадада бии болгохо зорилго табигдана. Тиимэ участоггүйгөөр хартаабха үйлэдбэрилгые эрид дээшэлүүлхэ аргагүй гээд олон жэлэй дүршэл харууна.

Хямда сэнтэй хартаабха ехэ абадаг болохын тула ... никэ хэрэгтэй бшуу. Мүнөө хартаабха хуряадаг 9 ком... байнтайбди. Тэдэнэй олон... хинь хуушараа. Ургууһа... хартаабхаяа гээлтэ хорол... гүйгөөр хуряахын тула ... хүдэлмэрние ажалай 9—1... үдэртэ дүүргэхэ хэрэгтэй. Тиигэбэл ехэшье, һайн ... нартайшье хартаабха абта... бшуу. Олзо доходнайшье ... болохо. Тиимэһээ ерэхэ жа... дэ хартаабха хуряадаг 15 комбайн худалдажа абаха... 1980 ондо тиимэ 22 — ... комбайнтай болохо түсэбтэ... бди. Энэ хэрэгтэмнай республикын засагай дээдын ... гаанууд туһалха бээз гэж... найдагдана.

Техникэ худалдажа абаха... хранилищинуудые бариха ... рэгтэ ехэхэн мүнгэ з... гаргашалагдаха болоно. Т... рэмнай 1—2 жэлэй гурша... бусаагдаха гээд мэргэж... тэд тодорхойлно. Хартаабхын баян ургаса абадаг болоо һаа ниитын адууһа малай ... лэй баазые улам бэхижүү... хэ, мал ажалай продукци... элбэгжүүлхэ аргатай ... хобди. Тиимэһээ хоёрдо... хилээмэнэй талмай ургэдх... жэ, ургасыень дээшэлүүл... асуудал арбадахи табан ... лэй түсэбтэ даабаринууд... дүүргэхэ хэрэгтэй сэхэ хо... боотой болоно бшуу.

А. ШАТОВ,
«Прибайкалец» колхозой түрүүлэгшэ.
Прибайкалиин аймаг.

МҮРЫСӨӨНЭЙ ҮҮСХЭЛ БАДАРААГША

ТАБАН ЖЭЛЭЙ ТҮРҮҮШҮҮЛ

Түсэбтэ арбадахи табан жэл — ашаг үрын ба шанарай табан жэл мүн. Ажалай гаргаша бага болгохо, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ, эрдэм, техникын дэбжэлтэ хурдадхаха гэхэ мэтын гол шухала асуудалнууд энэ үе соо шиидхэгдэхэ зэргэтэй.

Улаан-Үдын ВЛКСМ-эй 50 жэлэй ойн нэрэмжэтэ прибор-бүтээлгын заводто энэ талаар ехэ юумэн хэгдэнэ. КПСС-эй XXV съездын шиидхэбэринүүдтэ харюусан, арбадахи табан жэлэй түсэбтэ даабаринуудтай зохилдуулан, заводой дирекци, партком, завком 1976—1980 онуудта предприятиин коллективэй хүдэлмэриин ашаг үрэ болон шанарые дээшэлүүлхэ нэгэдхэгдэмэл түсэб табиһан байна. Энэ түсэбэй хэмжээ ябуулгануудые нэбтэрүүлгэ арбадахи табан жэлэй даабаринуудые, коллективэй абаһан социалис уялгануудые дүүргэхэ арга олгохо юм. Тиихэдэ экономическа ашаг олзо нилээд дээшэлхэ, ажалай гаргаша бага болохо, ехэ металл алмагдаха байна.

Тэрээнһээ гадна, түсэбэй хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлхэдээ, мүнөөнэй һайн түхеэрэлгэ хэрэгсэлнүүдээр хангагдаһан, түгэс оньһожоруулагдаһан үйлэдбэри байгуулха арга олгохо бшуу. Түрүүшын хоёр жэл соо үйлэдбэрие түсэблэлгэ, ажалай эмхидхэл, машинаар тоолон гаргалгын станцинуудые (МСС), мэдээсэлэй-тоолон тодорхойлолгын түб байгуулһанай ашаар үйлэдбэрие хүтэлбэрилгэ нарижуулагдаха ёһотой. Эдэ бүгэдын ашаар ажалай сагые һамшалга 50 гаран процентээр хороогдохо. Продукциин шанарые хинан хүтэлбэрилхэ бүлэг гуримые (КСУКП) үйлэдбэридэ нэбтэрүүлһэнэй ашаар голодсһо гаргалгые 24 процентээр хороохо аргатай болохо, «Агидель» гэжэ электробритвэ, хүн зоной ажаһуудалда хэрэглэгдэдэг, үхибүүдэй нааданхайнуудта табигдадаг бишыхан электродвигатель саашадаашье Гүрэнэй шанарай тэмдэгтэй байлгаха зэргэтэй.

Эдэ бүхы ехэ түсэбтэ даабаринуудые амжалта түгэсөөр дүүргэхын тула заводой бүхы цехүүдэй хүдэлмэришэдэй дунда социалис мүрысөөн үргэнөөр дэлгэрэн хэй. Ажалшадай эдэбхие заводой партком, цехүүд болон мастерска участогуудай партиина эхин организацинууд дары дэмжэн, олоной дунда дэлгэрүүлжэ, мүрысөөнэй дүнгүүдые саг соогоо согсолжо байдаг юм.

КПСС-эй XXV съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын түлөө социалис мүрысөөндэ оролсожо, механическа цехэй токарь Александр Галсанов жэлэйнгээ даабарие Агууехэ Октябриин 59 жэлэй ой болотор дүүргэжэ, һайн шанартай продукци бүтээлгээр өөрын тамгатай болохо гэһэн үүсхэл гаргаһан байгаа.

Нүхэр Александр Доржиевичай үүсхэл предприяти дотор үргэнөөр таража, 491 хүнөөр дэмжэгдэнхэй. Тиин сентябриин 1-нэй байдалаар 150 гаран хүдэлмэришэн түсэбтэ табан жэлэй түрүүшын жэлэй даабаринуудаа дүүргэһэн байха юм. Харин мүнөө тэрэ өөрөө ноябрь һарын тоосоогоор ажаллана. Энэл даа, мүрысөөнэй үргэн дэлисэ, ашаг үрэ.

Механическа цех соо ороходо, токарна станогуудай нэгэ жэгдэхэнээр хүнхинэлдэхэнь дуулдана. Үргэн цехэй тэг дундахи станогой дэргэдэ набтаршаг бэетэй, харабтар шарайтай, урин харасатай залуу хүн ехэл сүлөө тухагүй ажаллажа байна. Тошылдожо байһан деталиинь харахада, орёо оньһон түхеэрэлгын хэрэгсэл хэбэртэй. Хажуудань — улаан вымпел. Энэмнай түрүү токарь, үүсхэлшэн Александр Галсанов ажаллажа байна гээшэ.

Уулзажа хөөрэлдэхэдэмнай түбшэн даруу, ажалша бүхэриг энэ хүн өөр тухайдаа, хүдэлмэри тухайдаа мүртэй юумэ хэлээгүй һэн. Теэд нимэ хүн бүхы һанал бодолоо, хүсэл эрмэлзэлээ, зан ябадалаа эршэтэ ажал хэрэгээрээ харуулдаг заншалтай.

А. Галсанов заводто зүргаадахи жэлээ хүдэлхэдөө, мэргэжэл шадабаряа саг үргэлжэ дээшэлүүлэн, 4-дэхи разрядтай түрүү токарь болонхой. Социалис мүрысөөндэ үйлэдбэриин амжалта түйлаһанайнь түлөө А. Д. Галсановта коммунис ажалай ударник гэһэн нэрэ зэргэ олгогдоо һэн. Түсэбтэ юһэдэхи табан жэлэй даабаринуудые тэрэ болзорһоонь урид дүүргэһэн байгаа.

Эдэ бүхы амжалта яагаад туйлагдана гээшэб? Энэ асуудалда харюусахын тула холуур тойрожо, ямар нэгэ онсо юумэ бэдэрһэнэй үлүү.

Хүдэлмэриингөө газарые таарамжатай һайнаар эмхидхээд, сагаа наринаар гаргашалжа, оньһон техникэ болон түхеэрэлгэ хэрэгсэлнүүдтээ гамтайгаар хандан, гологоһогүйгөөр ажаллажа, тохёолдоһон бэрхэшээлнүүдые үсэд нэтэрүүгээр дабажа, А. Галсанов эдэ амжалтануудые туйлаһан байна.

Жэлдээ хэдэн уралан нарижуулгын дурадхал оруулдаг. Һая хүдэлхэеэ оропон залуу хүнүүдтэ заабари зүбшэл үгэжэ, дүй дүршэлөө хубаалдажа, токариин мэргэжэлдэ һургадаг юм. Тиихэдэ өөрөө мэргэжэлээ дээшэлүүлгын курсада пурадаг, юрэнхы эрдэмээ дээшэлүүлдэг, цехэйнгээ ажабайдалда эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг.

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л И. Брежнев ЗИЛ-эй хүдэлмэришэдэй урда үгэ хэлэхэдээ, иигэжэ тэмдэглээ һэн: «Бухы технологическа лининүүдые һааталгүйгөөр хүдэлгэхэ, продукциин шанар һайжаруулха түсэб дүүргэхын түлөө тэмсэл хадаа хүн бүхэнэй—коммунистшье, комсомолшье, партийнабэшэшье байг хамаагүй — һэшхэлэй хэрэг болохо ёһотой».

Үнэхөөрөөшье, токарь Александр Галсанов продукциин шанарта гол анхаралаа хандуулжа, эрхим шанартай хэрэгсэлнүүдые гаргадаг байһаараа шалгарна.

— Александр Доржиевичай үүсхэл гаргаһаниинь гайхалтайшье бэшэ. Ушарынь юуб гэхэдэ, түйлаһанаараа сэдьхэлээ ханадаггүй, һанаагаа амардаггүй, ямар бэ даа шэнэ юумэ нээхэл гэжэ ябадаг хүн үүсхэл эдэбхиин автор болодог гээшэ. Нүхэр Галсанов нимэл хүн юм. Шэнэ юумэнэй үргэнөөр дэмжэгдэдэгынь мэдээжэ. Манай цехэй, мүн бүхы заводоймнай олон хүдэлмэришэд тэрэнэй үүсхэлээр ажаллана. — гэжэ механическа цехэй начальник В. А. Павленко хөөрөө һэн.

Үйлэдбэридэ амжалтануудые туйлаһанайнгаа, ниитын ажабайдалда эдэбхитэйгээр хабаадаһанайнгаа түлөө А. Галсанов мүнгэн шангуудта хүртэһэн, заводойнгоо дирекциин Хүндэлэлэй грамотануудаар шагнагдаһан байна.

Түрүү токарь, коммунист А. Д. Галсанов «эрэ бэрхэдээ», нүхэдэйнгөө туһаламжа, дэмжэлгэгүйгөөр энэ боложо ябаа бэшэ юм ааб даа. Дүршэл ехэтэй хүдэлмэришэд В. Шумилов. С. Ольховатский, В. Суворов болон бусадтай ээм эмээ нийлүүлэн ажаллажа, ажаһуужа байһандаа Александр Галсанов омог баяртай.

Б. М. ЖИГЖИТОВ,
манай корр.

Кабанскын совхозой ажалшад Татьяна, Анна (эхэнь) Селивановатан тухай хани халуунаар хэлсэдэг юм. Энэньшье зүйтэй. Юуб гэхэдэ, тэдэнэр үнэн шударгы ажалайнгаа ашаар түрүүшүүлэй зэргэдэ гараһан шуу. Малаа наринаар харууһалжа, үнеэн бүриһөө 3000—4000 килограмм һү һаана. Энэ жэлэй долоо һарын хугасаада һаамхай үнеэн бүриһөө хоёр мянганһаа дээшэ килограмм һү һаажа, социалис мүрысөөнэй манлайда ябана.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Татьяна, Анна Селивановатан. С. БАЛДУЕВАЙ фото.

«ЗУУТАНАЙ» УУЛЗАЛГА

«Хэжэнгын гол» газетын редакциин «түхэреэн столой» дэргэдэ хонишод-зуутанай заншалта табадахи уулзалга болобо. Энэ уулзалга Худанай совхоздо үнгэргэгдөө. Юуб гэхэдэ, тус совхоз һүүлэй үедэ хонин ажалай продукци үйлэдбэрилгөөр горитой амжалта туйлаһан байна. Байгша ондо энэ совхозой хонишод нёдондонойхиһоо мянган хурьга үлүү абаһан, гүрэндэ нооһо тушааха түсэбөө үлүүлэн дүүргээ юм.

Уулзалга дээрэ хонишод түрүү дүй дүршэлтэй танилсажа, ерэхэ жэлэйнгээ зорилгонуудые тодорхойлоод, социалис мүрысөөнэй гуримуудые хараалаа. Уулзалгын эсэстэ аймагай бүхы хонишодто хандаһан нээмэл бэшэг абтаһан байна.

«Аймаг дотор бүхыдөө 50 мянганһаа үсөөн бэшэ хурьга абаха гэхэ гү, али хурьгадые эхэһээнь илгаха үедэ зуун эхэ хонин бүриһөө 85 хурьга түлжүүлхэ, хонин бүриһөө 3,2 килограммһаа бага бэшэ нооһо хайшалха. Иимэ дүн туйлахын тула эхэ хонидые искусственна аргаар үрэжүүлгэдэ һайнаар бэлдэжэ, тэрэнние эмхитэйгээр үнгэргэхэ, һайн үүлтэрэй хусануудай үрөөр эхэ хонидые үрэжүүлхэ» гээд түрүү хонишодой бэшэг соо хэлэгдэнэ.

Худанай, Чисаанын, Хэжэнгын совхозуудай директорнууд Ц-Д. Н. Лодоев, Н. Н. Рубцов, М. Г. Санжимитыпов, Загаһатын совхозои ахалагша хонишон Л. Шамсутдинов, Худанай — Н. Цырежапов болон бусад зорилгонууд тухайгаа хөөрэбэ.

«Хэжэнгын гол» газетын редакциин дамжуулгын шан ба нэгэдэхи диплом Загаһатын совхоздо, хоёрдохи шатын диплом — Чисаанын совхоздо барюулагдаа.

Загаһатын совхоздо энэ жэл зуун эхэ хонин бүриһөө 90 хурьган абтажа, эхэһээ таһалагдатараа хоролтогүйгөөр түлжүүлэгдээ. Хонин бүриһөө 3,5 килограмм нооһо хайшалжа, гүрэндэ тушааха түсэбөө 38 процентээр үлүүлэн дүүргэһэн юм.

Республикын хүдөө ажахын министр Б. Д. Ангархаев, КПСС-эй Хэжэнгын райкомой нэгэдэхи секретарь Р. Г. Баяртуев уулзалгада хабаадалсажа, үгэ хэлэһэн байна.

В. БАДМАЕВ.

Хони үрэжүүлгэ—харюусалгатай хаһа

ТҮРҮҮШЫН ҮДЭРҺӨӨ ЭМХИТЭЙГЭЭР

Хонидые искусственна аргаар үрэжүүлхэ хүдэлмэрие мал ажахын ёһотой «тарилга» гэжэ зон тон зүб хэлсэдэг. Энэ харюусалгатай хаһые зүбөөр эмхидхэжэ шадаһан ажахынууд ниитынгээ дүн сагаан хонин һүрэг жэлһээ жэлдэ бүри олошоруулдаг. Тиимэһээ ажахы бүхэнэй хонишод харууһалжа байһан һүрэгөө зунай шэмэтэй ногоондо бэлшээн таргалуулхые оролдоно. Бэлшээриин тунга ногоондо зүбөөр манагдаһан хонид хараа байса таргалдаг, нимэ хонид түргэн ототой болодог гэжэ хүдөөгэй ажалшадта һайн мэдээжэ. Тиимэһээ хонишон бүхэн хурьгадаа эхэһээнь таһалха хүдэлмэрие зунай эхин һарын һүүл багаар ябуулжа, намар болотор эхэ хонидой отарые бэлшээн таргалуулхые оролдодог гээшэ.

Байгша ондо Хориин совхозой ахалагша 4 хонишон харууһалжа байһан зуун эхэ хонин бүриһөө 100, тэрэнһээ дээшэ хурьга түлжүүлээ. Жэшээнь, тус ажахын бэрхэ хонишон Карп Манхаевич Тангановай бригада зуун эхэ хонин бүриһөө 1¹ хурьга түлжүүлжэ, аймагай чемпион болоһон юм.

Түсэбтэ табан жэлэй түрүүшын жэлдэ туйлаһан амжалтаяа бүри батадхахын тула ажахын хонишод зунай зулгы һайхан сагта харууһалжа байһан һүрэгөө бэлшээн таргалуулжа эгээл харюусалгатай хаһа — үрэжүүлгые үсөөхэн үдэртэ үнгэргэхые оролдоно гэжэ тэмдэглэхэ шухала.

Август һарын хориноор ажахын хонишод «тарилгаяа» эмхитэйгээр захалба.

Эхэ хонидой хэдэн отарануудаар ябажа, Хориин совхозой хонишод энэ харюусалгатай хүдэлмэрсэ хэр бэлэдхэлтэй угтабаб гэжэ һонирхогдоо. Совхозой түб Хүлэй-Үртөө тосхонһоо долоон модоной зайда оршодог Дундада гэжэ газарта совхозой зуутанан нэгэн Хотокто Аймпилович Цырендоржиев гэр бүлэтээ зуһана. Үнгэрэгшэ үбэлжэлгэеэ энэ ажалша, бэрхэ бүлэ үбһэ тэжээлээр ядамаг үнгэрбэшье, абаһан социалис уялгаяа бодото дээрэнь дүүргээд, хурьгадые эхэһээнь таһалха үедэ тус бүриинь шэгнүүрые 22 килограмм болгожо тушаагаа. Хонин бүриһөө 3 килограмм 200 грамм нооһо хайшалха түсэбөө мүн лэ үлүүлэн дүүргэжэ шадаа. Һаяхан үнгэрһэн хонишодой суглаан дээрэ хонин бүриһөө хурьга абаха социалис уялга баталан абаһан Хотокто Аймпиловичай болон бусадай отарада энэ шухала хүдэлмэри түлэг эхилэнхэй.

Хүдөө ажахын техникум дүүргэһэн Дашима Бадмаева эндэ техник-үрэжүүлэгшээр ажаллана.

— Энээнһээ урда жэлнүүдтэ техник-үрэжүүлэгшээр ажаллаа һэн гүт? Үдэрэй туршада хэды хони үрэжүүлнэт? Хонидой хүсэ тамир ямар бэ? — гэһэн асуудалнуудта Дашима иигэжэ харюусаба.

— Техник - үрэжүүлэгшээр хоёрдохи жэлээ хүдэлнэб. Нёдондо ажахын зуутан Цыбээн Дымбрыловаган хонидые үрэжүүлээ һэм. Үрэжүүлгэдэ хэрэгтэй зэр зэмсэгүүдээр гүйсэд хангагданхайбди. Пунктдамнай орожо гарагты.

Үрэжүүлгын пункт газаа, досоогүй сагаадагдаһан сарай соо түхеэрэгдэнхэй. Досоонь сэбэр. Бишыхан стол дээрэ хэрэгтэй зэмсэгүүд табигдаад, саб сагаан марляар хушаатай байба. Мүльһөөр дүүргэгдэнхэй тусхай нүхэн соо үрэсэ хадагална. Хонишодой график, техник-үрэжүүлэгшын тэмдэглэл хэхэ тусхай дэбтэр, тэдэнэй ажалай түлөөһэн тухай зохидоор бэшэгдэжэ, сарайн зүүн хананда хадагданхай.

Үглөөнэй бүрүүлээр бодожо, ототой болоһон 20—25 хони илгажа хаагаад, бэшыень бэлшээридэ гаргана. Тэдэнние үрэжүүлжэ, шэрээр тэмдэглэһэнэйнгээ удаа дүтын бэлшээридэ адууална. Үдэрэй туршада эндэ 20—25 хонидо үрэжүүлгэ хэгдэнэ.

Энэ харюусалгатай хүдэлмэрээ 30—35 үдэрэй туршада дүүргэхээр эндэхи хонишод хараална.

Эдэ хонишодһоо тиимэшье холо бэшэхэнэ Заха гэжэ газарта Цырендулма Дашидондоковагай отара зуһана. Ахалагша хонишон өөрөө техник-үрэжүүлэгшээр ажаллана. Манай эндэ ябаха үеэр 50 гаран хонидто үрэжүүлгэ хэгдээд байба.

Совхозой эхэ хонидой 7 отарада январь һарын хорёодоор түл абахаар үрэжүүлгэ хэгдэнэ. Энэ харюусалгатай хүдэлмэрээ сентябриин хуушаар дүүргэхэ зорилго ахалагша хонишод, техник-үрэжүүлэгшэд урдаа табяад, мүнөө оролдожо байна.

Д. ХУБИТУЕВ.
Хориин аймаг.

ҮЙЛЭДБЭРИТЭЙ НЯГТА ХОЛБООТОЙГООР

Байгалай модо урадхуулдаг конторо Баргажанай аймагай промышленна эгээл томо предприятинуудтай нэгэн юм. Тэрэ өөрынгөө харьяата хэдэн леспромхозуудай бэлэдхэһэн модо шэрэжэ Байгалай эрьедэ суглуулаад, далай дээгүүр бааржаар түмэр зам худар ябуулдаг. Предприятиин коллектив КПСС-эй XXV съездын шиидхэбэринүүдые шудалан үзэхэ зуураа, тэрэнние бодото ажабайдал дээрээ бэелүүлхын түлөө тэмсэнэ. Модо урадхуулдаг конторын хүдэлмэришэдэй дунда «Эрхим шанарай табан жэлдэ — бата найдабарита ажал!» гэһэн социалис мүрысөөн үргэнөөр дэлгэрүүлэгдэнхэй.

Коллективэй дунда ниитэ-политическэ хүдэлмэрие коммунистнар толгойлно. Тус предприятида бүхы дээрээ 60 коммунист хүдэлдэг. Эхин парторганизациин секретарь Михаил Григорьевич Тоут түрүүтэй эндэхи коммунистнар ниитэ-политическэ хүдэлмэри ябуулдаг юм.

Партийна суглаанууд дээрэ үйлэдбэриин асуудалнууд нэгэнтэ бэшэ зүбшэн хэлсэгдэдэг. Үйлэдбэриин нөөсэнүүдые хэрэглэхэ, тэрэнэй ашаг үрэ, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ гэхэ мэтэ асуудалнууд коллективэй гол анхаралда байдаг. Парторганизациин агитколлектив, лекторнуудай бүлэг партиин XXV съездын шиидхэбэринүүдэй орон, республика, аймаг дотор ямараар бэелүүлэгдэжэ байһан тухай, улас хоорондын болон гүрэн доторой байдал тухай зондо элидхэн тайлбарилжа үгэдэг. Һайн бэлэдхэлтэй элидхэлшэдэй зэргэдэ модо урадхуулдаг конторын директор А. Ф. Ушаковые, директорэй орлогшо П. С. Балаганскиие, политинформаторнууд В. Н. Шаторный, Н. А. Богатых гэгшэдые, агитаторнууд В. Н. Перевозниковае, Н. Н. Синицкиие, Н. Н. Поповае нэрлэжэ боломоор. Партийна съездын материалаар теоретическэ болон практическа гүнзэгы удхатан элидхэлнүүдые предприятиин ахамад инженер, дүршэлтэй пропагандист В. П. Терсков хэдэг юм. Тэрэнэй хөөрөөн шагнагшадай анхаралые хэзээдэшье татадаг.

Бригада, цех, участок бүхэндэ неделиин четверг бүри политинформациин үдэр үнгэргэгдэдэг. Энэ заншалта болоһон үдэр хүдэлмэришэд ажалай эхилхын урда тээ суглараад агитаторай, политинформаторай хөөрөө шагнадаг. Хөөрөөнүүдынь коллективэй ажал хэрэгүүдтэй, социалис мүрысөөнтэй нягта холбоотой байдаг юм. Ниитын хүндэтэй энэ хүдэлмэрие 17 агитатор, 14 политинформатор ябуулна. Тэдэнэр КПСС-эй XXV съездын баталан абаһан асари ехэ, зохёон байгуулхы түсэб бэелүүлхэ хэрэгтэ хүдэлмэришэдые зоригжуулжа, хубитаяа оруулалсана.

Үйлэдбэридэ шэнэ онол аргануудые нэбтэрүүлэгдэнэ. Модо шэрэдэг томодхомол гурбан бригада байгуулагдаад амжалтатай хүдэлнэ. Бригада бүхэн 9 жолоошонһоо бүридэнэ. Тиигэжэ 3 хүсэтэ машина таһалгаряагүй ажал хангана. Тэдэнэр машинын техническэ харууһалга, заһабарилга хамһажа хэдэг юм. Хэһэн ажалайнгаа хэмжээнэй зэргээр жолоошод бригадаараа салин хүлһэ абадаг гуримтай.

Порт дээрэхи хүдэл... шэдэй бригадир ... Яковлевай үүсхэлээр ... лэ томодхогдомол ... гада байгуулагдажа. ... шенна крануул бол... тын бусад оньһон түхе... гэнүүд гурбан халаанда ... һалгаряагүй хүдэлгэгд... болонхой. Автомадай ху... модо ябталан, сигарану... холбодог арга һарадаа ... мянган түхэригэн ... үгэнэ. Мүн КСК—30-... лон КК-20 түхэлэй кран... хоотой. тэрэнэй ашаар ... шэрэдэг машинын ... тэрэ хэбээрээ ... ... машина дээрэ ... на. Иигэжэ ажалай бүт... эрид дээшэлүүлэгдэнхэй.

Партбюрогой үүсх... инженерно-техническэ ... найхид. үйлэдбэриин ве... нууд залуушуулые хүдэл... риингөө дүршэлдэ һурга... хүмүүжүүлдэг болоо. ... залуу хүдэлмэришэдэй ... гэжэлдээ һурасын ... разряд баяр ёһололой ... байдалда тэдэндэ олго... Социалис мүрысөөнэй ... һара бүридэ, мүн ... кварталда согсолон ... дана, тиихэдэ ажалай бү... сын дүн үдэр бүхэндэ ... самбарта тэмдэглэгдэд... на. Коллектив, участок, ... хүдэлмэришэн бүхэн ... лис уялга абанхан, т... бэелүүлхын хойноһоо ... майнэ. Мүрысөөнэй ... гаргахадаа эгээ түрүү... лай шанар харагдана. ... съездэй ... шиидхэбэринүүдые ажал... рэгүүдтээ бэелүүлхын ... оролдон ажаллана.

Ю. КУХТИ...

НООҺОН ОРОҺООР

Примориин хизаарай, Амарай, Шэтын областьнуудай ба Буряадай, Тувагай автономито республикануудай колхоз, совхозуудай гүрэндэ худалдаһан хониной нооһон түмэр замаар, машинаар Улаан-Үдын нарин сэмбын комбинадта асарагдаһаар.

Нарин сэмбын комбинадта нооһо тушаан абаха хүдэлмэри үдэр һүнигүй эршэтэй ябажа байна. Тус комбинадай классировкын цехэй хүдэлмэришэдэй 20 бригада хоёр халаанда ажаллана.

Юһэн хүнһөө бүридэһэн бригада хүдөөһөө ерэһэн хониной нооһые үшөө дахин шалгажа шэлээд, тус комбинадай цехүүдтэ ябуулха даабарияа ходо үлүүлэн дүүргэнэ. Нэгэдэхи халаанай мастер Т. К. Мурзинагай ударидадаг 10 бригада ... рэйнгөө даабарие 130—... процент дүүргэнэ. Ж... энэ халаанай Н. Афан... гай ба М. Баранни... бригаданууд үдэрэйнгөө ... мо 150—160 процент ... гэнэ. Тиигэжэ суглаа ... дэг нүхэдтөө үндэр бүт... ажалай үльгэр жэшээ ... руулна.

Мүн баһа хоёрдохи ... най Н. Н. Хурхесов... ридадаг бригада нүгөө... лаанайхидһаа халташе... дэнэгүй.

Б. БАЛЬЖИНИМАЕ...

ТАДЖИГАЙ ССР. Шаартузска районой «СССР-эй 50 жэл» гэжэ колхозой хлопок ургуулагшад гектар бүриһөө 33 центнер сэбэрлэгдээгүй хлопок абахын түлөө мүрысэнэ. Гэдэнэр газарай хүрьһэ һайжаруулна, продукциин үнэ сэнгые хямдаруулна.

Социалис мүрысөөнэй манлайда коммунистнууд ябана. Мүрысөөнэй дүн долоон хоног бүри согсологдоно. Түрүү дүй дүршэл нэбтэрүүлхэ, түрүү бригадануудай гээгдэгшэдтээ ха... саха хэрэгтэнь кол... партком ехэ анхарал ... дуулна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: кол... түрүүшүүл ажалай дү... руулhан самбарай дэргэдэ...
ТАСС-ай фотохрон...

...СКВА МҮНӨӨДЭР. «Россия» гэжэ гостиницые ... мүрэнние харанат.

ТАСС-ай фотохронико.

БЭЛЭДХЭЛЭЙ КЛАССУУДТА—ҮРГЭН ХАРГЫ

Манай хөөрэлдөөн

Национальна һургуулинуудай эрдэм шэнжэлгын институдай Буряадай таһагай директор, профессор М. Н. Мангадаевтай һуралсалай шэнэ жэлэй гол асуудалнуудай нэгэн болохо бэлэдхэлэй классууд тухай хөөрэлдэбэбди. Энэ хөөрэлдөөгөө олониитын, багшанарай, түрэлхидэй анхаралда табинабди.

Асуудал: Республикада манай бэлэдхэлэй хэды классууд бии гээшэб, тэдэнэр урда тээхи бэлэдхэлэй классудһаа юугээрээ илгаатайб?

Харюу: Һүүлэй хэдэн жэлнүүдтэ национальна олонхи республикануудта, тэрэ тоодо Буряад орондо, бэлэдхэлэй классууд нээгдэһэн байна. Үнгэрэгшэ 1975—1976 оной һуралсалай жэлдэ манай республика соо буряад 154 һургуулида зургаа наһанай 2225 үхибүүд бэлэдхэлэй классуудта һуража гараһан байна.

1959 он болотор байһан, тиигээд болюулагдаһан бэлэдхэлэй классуудһаа мүнөөнэйхинь юугээрээ илгаатайб гэхэдэ, урдань долоо наһатайһаа үхибүүд һургуулида ородог һаа, мүнөө зургаатайһаа һуража эхилнэ.

Асуудал: Юун дээрэһээ бэлэдхэлэй классуудые дахин һэргээхэ хэрэг гараа гээшэб?

Харюу: Энэ хэрэг хадаа социальна болон ном заалгын мүнөө үеын эрилтэнүүдһээ эшэ үндэһэтэй. Юуб гэбэл, агууехэ ород хэлэнэй манай ажабайдалда, хамтын хэрэгтэ дүүргэдэг үүргэнь бүгэдэ зондо эли. Тиимэ дээрэһээ, һургуулида орохо үхибүүдэй гэртэхин хүүгэдээ ород хэлэн дээрэ һургахые хүсэдэг. Энэ нэгэ талань. Нүгөөдэхинь юуб гэбэл, һая һургуулида ороһон буряад үхибүүд ород хэлэ муугаар мэдэдэг гү, али оройдоошье мэдэдэггүй. Зарим газарта, илангаяа хүдөөдэ, элдэб шалтагаанаар үхибүүд хүүгэдэй саадта ябанагүй, энэ ушарһаа саашадаа һургуулида ороһон үхибүүдтэ номоо амжалтатайгаар үзэхын түлөө бэлэдхэлэй классууд нээгдэһэн юм.

Асуудал: Бэлэдхэлэй классудые бии болгоһоной, мүн предмедүүдые заалгада ород хэлэнэй үргэдхэгдэһэн үүргэ түрэлхи хэлэндэ ямар нүлөө үзүүлхэб?

Харюу: Энэ хэрэг хадаа түрэлхи хэлэнэй үүргые багадхаһан ябадал бэшэ. Түрэлхи хэлэн ба литература үзэлгэдэ яһала олон час үгтэнхэй. Юуб гэбэл, В. А. Сухомлинскиин хэлэһэнэй ёһоор «имагтал түрэлхи хэлэнэйнгээ баялигай, уран һайханайнь хүсөөр хүүгэд тойрон байгаа ажабайдалые, тэрэнэй элдэб үзэгдэлнүүдые ухаандаа хадуужа абана».

Тиимэһээ буряад хэлэ, литература заалгын удха ба һургалгын аргануудые саашадань һайжаруулха асуудал урда мэтэ, тэрэл хэбээрээ буряад һургуулинуудай урда табяатай.

Асуудал: Бэлэдхэлэй классудай гол зорилгонуудынь, шиидхэхэ асуудалнуудынь юун болоноб?

Харюу: Эдэ классуудай гол зорилгонь хадаа үхибүүдэй ородоор, буряадаар ядамаггүй хөөрэжэ һураад, энэ талаар һайн амжалта туйлаад байбалнь, нэгэдэхи класстһаа предмедүүдые ород хэлэн дээрэ заалгада бэлдэлгэ болоно. Энэ зорилго бэелүүлхын түлөө 96 хэшээл үгтэнэ, жэлэй нүгөөдэ хахадта үхибүүд бэшэхэ дадалтай болохо. Үхибүүдые бэшүүлжэ һургахынгаа урда тээ ородоор зүбөөр хэлэжэ һургаха элдэб янзын нугалбаритай болгохо. Мүн багшын асуудалнуудта харюусажа ба өөһэдтэнь асуудал табюулжа һургаха шухала гээшэ.

Асуудал: Эдэ классуудта ород хэлэнһээ гадна үшөө ямар предмедүүдые үзэхэ байнаб?

Харюу: Энээнһээ гадна түрэлхи хэлэнэй, тоо бодолгын, зурагай, ажалай ба дуунай, бэеын тамирые һайжаруулха хэшээлнүүд байха. Эдэ хэшээлнүүд ород ба түрэлхи хэлэ хүгжөөлгэдэ ехэ үүргэ дүүргэдэг. Зүгөөр, хүүгэдэй саадай коллектив бэлэдхэлэй класста гол анхаралаа хандуулдаг гэжэ багшанар мартаха ёһогүй.

Асуудал: Бэлэдхэлэй классудые нээлгэдэ түрэлхид ба багшанар ямараар ханданаб?

Харюу: Һаяхан Буряадай АССР-эй Гэгээрэлэй министерствын коллеги энэ асуудалаар зүблөө хэжэ, ород, буряад хэлээр, мүн баһа бэшэшье предмедүүдээр үхибүүдэй мэдэсые дээшэлүүлхэ, энэ хэрэгые саашадань хүгжөөхэ тон шухала гэжэ тэмдэглэбэ. Энэниень республикын багшанаршье, үхибүүдэй түрэлхидшье һайшааһан юм. Һайн үрэ дүн багшанарай эрмэлзэл оролдолгоһоо дулдыдаха. Загаһатын, Дэрээнэй, Нарһатын, Хэжэнгын, Санагын, Ивалгын ба бэшэшье һургуулинуудай багшанарай эрхим түрүү ажал онсо тэмдэглэгдэнэ.

Асуудал: Һургуули бүхэндэ түс хүдэлмэри нимэ һайнаар ябуулагдана гү?

Харюу: Үшөө үгыл гээшэ. Зарим һургуулинуудай хүтэлбэрилэгшэд бэлэдхэлэй классуудан хэды шэнээн хэрэгтэйе хүсэд ойлгоногүй, һуралсалай ба хүмүүжүүлгын хүдэлмэри һайжаруулна гүй, гүйсэд хангамжатай байра байдал түхеэрнэгүй. Жэшээлэн хэлэбэл, Хурамхаанай, Алцагай, Хойтсгголой, Орлигой дунда һургуулинуудта зургаатай үхибүүд хүйтэн, муу гэрнүүд соо номоо үзэнэ. Иимэ байдалтай эбсэжэ болохогүй. Олонхи буряад һургуулинуудта хоер-гурбан классуудтан суггаа бэлэдхэлэй классайхид нэгэ багшада нэгэ доро заалгана. Энэнь муугаар нүлөөлнэ. Заримдаа бэлэдхэлэй классуудта 1-дэхи класста үзэхэ зүйл үгтэнэ.

Асуудал: Зургаатай хүүгэд һуралсал хэхээр бэлэдхэлтэй гү? Энээн тухай шэнжэлгэнүүд юу харуулнаб?

Харюу: Зургаатай үхибүүд һургуулида һуралсажа шадаха аргатай, гансал тэдэнэй наһанайнь ба бэеынь хүгжэлтые хараадаа абажа, үзэхэ зүйлнүүдыень зохёохо хэрэгтэй.

Бэлэдхэлэй классуудта дүршэл ехэтэй багшанар зааха ёһотой, тэдэндэ эгээл дулаан, наруул, һайн классууд үгтэхэ болоно.

«АМЖАЛТАТАЙ ЯБААРАЙ, ХҮДЭЛМЭРИШЭН»

Улаан-Үдын нарин сэмбын комбинадай соёлой ордондо баяр ёһололой уулзалга болоо. Техническэ мэргэжэл олгодог һургуули дүүргэгшэдтэй уулзалгада ажалай түрүүшүүл, ветеранууд хабаадалсаа. «Ажалдаа амжалтатай ябаарай, хүдэлмэришэн» гэһэн урялай үгэнүүдые хэлэжэ, ажалай ветеранууд залуушуулые амаршалһан, удаань хүдэлмэришэнэй бүлэдэ абаһан байна.

Нарин сэмбын комбинадай дэргэдэхи техническэ мэргэжэл олгодог һургуулиие энэ жэлдэ 120 хүн дүүргэбэ. Олонхидынь эрхим һайнаар түгэсхөө.

Шалгалтын үедэ шалгарһан бүд нэхэгшэ Галя Черноярова, нооһо ээрэгшэ Таня Орлова, операторнууд Лида Гроздова, Лена Михальченко, нооһо илгагша Валя Антипова болон бусад нарин сэмбын комбинадта ажаллаха болоо. Эгэшэ дүүнэр — Рая, Клава, Раиса Сукнёватан, Надя Микотина комбинадай нооһо илгадаг цехтэ ажалайнгаа намтарые эхилбэ.

Манай корр.

«САЛЮТ-5» ХҮДЭЛМЭРИИН ТҮРҮҮШЫН ТООСООН

...-5» гэжэ замбуу... станциин экипажай ... замби түби соогуур ... бусажа ерэхэдэнь. ...р гэжэ космодром... бэе махабадые ... хүдэлмэри дүүрэн... ...йна. Һаяхан дүүрэ... ...замбуулинай экспеди... ...болдолгэдэ, тэрэниие ...гэдэ хабаадаһан ...тэд эндэ ерэбэ. ...навтнуудые газар ...уттаха хүдэлмэриие ... авиациин гене... ...ор Павел Попович ...мар зорилготойгбор ... тухайнь тодорхой... ...хэрэбэ. Ниидэлгын ... үнгэрһэн тухай ...ла эгээл үнэтэ мэ... ...дые «халуун му... ... абахые оролдохо... ...а тэрэ хэлээ. Космо... ... газар дээрэ буу... ...лдажа байлгын тү... ... долоон хоног соо ... ехэ оролдолго гар... ...йна. Тиихэдэ зам... ... станциин техниче... ... түхеэрэлгэнүүдэй ... хүдэлһэн тухай ...аар мэдэжэ аба... ... оролдоно.

...ай инженернүүд... ...ргэһэн түрүүшын конференци болобо. Асуудалнууд ба харюунууд. Станци дээрэ агаарынь таарамжатай һайн. Долоон неделиин турша соо досоонь аятай зохид, шииг нойтониинь хэм соогоо байгаа. Юрэдөөл, бороо хура багатайшаг июль һарын үдэ багта Москва шадарай нарһан тужа соогуур ябахада, агаарынь иимэрхүү байдаг юм.

— Ниидэлгын хоёрдохи неделиин эхиндэ станци досохиие халта дулаан болгогты гэжэ ямар ушарһаа гуйгаа һэмта?

Инженерэй энэ асуудалда экипажай командир харюусаба. Һахы һалаг ажаллажа байхадамнай, заримдаа станци соомнай һэрюуншэг байхадань бидэ өөһэдөөшье гайхан тагнаха ушартай болоо һэмди гэжэ тэрэ хэлэбэ. Үлэ шэмэ ехэтэй эдеэ барихые оролдоһоншье байхабди. Теэд энэшье туһа болоогүй. Тиихэдэнь досоохи температурыень 23—24 градус хүрэтэр ехэдхэхые гуйгаа һэмди. Агаар һэрюусүүлдэг түхеэрэлгэнүүдэн туһаламжаар инженернүүд станци соохи таһалгануудай агаарые нэгэ жэгдэ байлгахые оролдоһон байха юм. Газар дээрэ хүйтэн, халуун агаар нэгэ жэгдээр худхаржа байдагтань даданхайбди. Харин дэгдэн хөөрэлгын үедэ иимэ юумэн болодоггүй. Бүхы булан тохойнуудтань температурын, кислородой, шииг нойтоной жэгдэ байхын тула эндэхи агаарые, коктейль шэнгеэр, «худхажа» байха хэрэгтэй.

Космонавтнуудай түрүүшын ажаглалтануудые, дурадхалнуудые мэргэжэлтэд хүдэлмэриингөө дэбтэртэ бэшэнэ. Станциие жолоодон хүтэлбэрилдэг түхеэрэлгэнүүдэй хүдэлмэреэр инженернүүд һонирхоно. «Салют-5» станциие жолоодон хүтэлбэрилһэн тухайдаа космонавтнууд урма баяртайгаар хэлэнэ. Ниидэлгын үедэ станциин замые таарулан табиха зорилготой түхеэрэлгэнүүд тон найдамтайгаар хүдэлжэ, космонавтнуудта аятай зохид, таарамжатай байба.

Инженернүүдэй жэшээгээр журналистнууд түрүүшынгээ тоосоонуудые хэхэ дурадхалтайгаар космонавтнуудта хандаба. Ниидэлгэ тухайдаа хөөрэжэ үгыт гэһэн гуйлтадань экипаж һонирхолтой харюунуудые үгөө.

Хөөрэлдөөн дэгдэн хөөрэлгэһөө эхилбэ. Энэ асуудал хүн зониие ходоодоо һонирхуулха гээшэл ха. Он до ондоо космонавтнуудһаа энээн тухай асуухадамнай, хүн бүхэниинь ямар бэ даа нэгэ шэнэ юумэ нэмэнэ бшуу.

Туршалга хэдэг летчигой шэнэ самолёдто хандадагтал адляар, би дэгдэн хөөрэлгэдэ хандаһан байхаб гэжэ Борис Волынов хэлэбэ. Нэн түрүүн самолёдые гартаа абахын тула тэрэнэй бүхы детальнуудые һайн мэдэхэ хэрэгтэй. Дэгдэн хөөрэлгын үедэ элдэб олон шэнэ юумэ хараада абажа, даралтаһаа бүрин сүлөөрһэнэй дабтагдашагүй мэдэрэлдэ абтаһанаа ойлгохын тула гансал өөртэнь тааруугаар, ашаг ехэтэйгээр үе мүсөө хүдэлгэхэ шухала байна. Виталий Жолобовой хэлэһэнэй ёһоор, дэгдэн хөөрэлгэ хадаа нэгэл энеэдэтэйгээр ухаан бодолдонь хадуугдаһан байна. Һармагшандал адляар, тэрэ хүл гарнуудаараа ямаршье юумэнһээ шадамар бэрхээр «бажуулдажа» һураһан байна. Жэшээнь, иллюминаторай хажууда толгойгоо доошонь хээд, хүлнүүдэйнгээ хургануудаар приборнуудайнгаа нэгэнэй һууриһаа шаггагалдаад, Һарын хойноһоо адаглалгануудые хээ һэм гэжэ бортинженер хөөрэбэ.

«Замбуулинай дайда сооһоо ялагар хурса ямар зураглалые хараһан тухайдаа хөөрэжэ үгэхэ байнабта?» Станциин хажуугаар хэдэн арбаад километртэ үнгэрһэн һолир угаа һонирхолтой байгаа һэн гэжэ Борис Волынов хэлэбэ. Ялабхиһан галта һүүлтэй энэ һолирон үдхэн агаар руу орожо, үгы болоторнь хараад байгаа һэм. Одо мүшэтэ огторгойн түхэл шэнжэ ·Виталии Жолобовой дурыень татаһан байгаа. Газар дээрэһээ харахада, огторгой тэнгэри хабтагар шэнгеэр үзэгдэдэг юм гэжэ тэрэ хэлээ. Замбуулинай дайда сооһоо харахада, тиимэ бэшэ. Хөө хара огторгойдо одо мүшэд хадхагдашаһан мэтээр үзэгдэнэ. Нэгэ одонойнь — наана, нүгөөдынь саана байһаниинь тон элихэн юм. Тобшохоноор хэлэхэдэ, замбуулинай дайдын гүн сооһоо харахада, газар дэлхэй ехэл һонин, гайхалтай байха юм.

— Газартаа бусажа ябаха үедөө ямар юумэндэ баярлаһан, ямар бэрхэшээл түбэгүүдтэй ушарһан тухайдаа һанамжаяа хубаалдыт.

Энэ асуудалда хоер космонавт нэгэн адляар харюусаба. Виталий бидэ хоёрой онгосо сооһоо гарахадамнай, үдэшын мананда шииггүүлэгдэһэн шэнеисын тарлалангай хоншуухан үнэр хамар руумнай сорьёо һэн гэжэ Борис Волынов хэлэнэ. Газар дээрээ бууһанайнгаа һүүлээр түрүүшын хоер-гурбан үдэр соо дадаха гээшэ ехэл хүшэр бэрхэшээлтэй байба. Замбуулинай дайда соо өөһэдынгөө бэеын шэгнүүртэ «дан хүнгэхэнөөр» хандаһанайнгаа түлөө «гэмээ амасаха» ушартай болоһон байнабди. Гарнууд болон хүлнүүдэймнай шүрбэһэ балсан мэдэрэл багатай болошоһон байгаа бшуу. Тингэжэ сайтай хоёр стакана гарһаа алдажархиһан байхабди...

Таанадта этигэнгүй яажа болохоб гэжэ хөөрэлдөөнэйнгөө түгэсхэлдэ космонавтнуудта хэлээд, хахасаха дээрээ гарнуудыень бахим шангаар адхаа бэлэйбди.

Н. ЖЕЛЕЗНОВ,
ТАСС-ай тусхай корр.
Байконур космодром.

УУЛЗАЛГЫН ДҮН 1:1

Футбол

Уржа үдэшэлэн Улаан-Үдын авиационно заводой стадион дээрэ манай зонодо наададаг футболистнуудай дунда эгээл гол уулзалгануудай нэгэн болоо. «Сэлэнгэ» командатай ээлжээтэ наадаяа үнгэргэхөөр Свердловскын «Уралмаш» командын футболистнууд ерэһэн байгаа.

Айлшад футболой баян намтартай, һайн бэлэдхэлтэй команда гэжэ суурхаһаар үнинэй. Эдэнэр дүшэ гаран жэлэй туршада наадажа ябахадаа, уласхоорондын мүрысөөнүүдтэ, оронoй түрүү һуури эзэлхын түлөө наааданда хабаадалсажа, баян дүршэлтэй болоһон байха юм. Эдэнэр 1970 онһоо эхилжэ, хоёр удаа СССР-эй «А» классай нэгэдэхи бүлэгтэ наадаһан байгаа. Үнгэрэгшэ жэлдэ энэ бүлэгтэ наадахадаа, һүүлшын һуури эзэлжэ, табадахи зонодоо бусажа ерэһэн байна.

Байгша ондо үнгэргэгдөөд байһан уулзалгануудтаа эрхим һайнаар наадаһан «Уралмаш» мүрысөөнэй таблицада түрүү һуури эзэлжэ, бусад зонын футболистнуудтай түрүү һуури буляалдажа, ерэхэ жэлдэ «А» классай нэгэдэхи бүлэгтэ наадаха зорилго урдаа табиһан.

Наадаанай эхилхэтэй зэргэ «Сэлэнгын» футболистнууд добтолжо, айлшадайнгаа воротада хүрэжэ ерэбэ. Бүмбэгэ абаһан «Сэлэнгын» добтологшо Виктор Пугач тэрэнээ сохиходоо, воротагай дээдэ углууган можо тудуулаад урагшагүйдөө. Удаань Сергей Кокорин нэгэ бүмбэгэ айлшадай ворота руу сохижо оруулһан байна. Теэд энэ бүмбэгые наадаанай судья Юрий Григоришин (Ангарск) тоолоогүй.

Уулзалгын нэгэдэхи хахадай дүүрэхын тэндэ Сергей Кокорин үшөө нэгэ бүмбэгэ айлшадай ворота руу сохёо. Шангаар ерэһэн энэ бүмбэгые айлшадай вратарь, СССР-эй спортын мастер Николай Леонов шадамар бэрхээр саб шүүрэжэ абаа.

Хоёрдохи хахадай эхилхэдэ хоёр командын футболистнууд байал һайн добтолго, хамгаалга эмхидхэжэ байгаад наадахадаа, стадиондо суглараагшадай зүгһөө һайшаагдана. Эндэ «Сэлэнгын» футболистнууд Пугач, Пастухов, Михнов айлшадай Александр Рязанов, Александр Гуржеев, спортын мастер Федор Васильченко гэгшэд шадамар бэрхээр наадаа. Наадаанай эхилһээр 72-дохи минутын ябажа байхада Валерий Михнов одоошье тоо нээжэ, стадиондо суглараагшад миин хүүешэбэ. Эндэ «Сэлэнгын» футболистнууд яһала һайнаар наадаа.

Наадааншье дүүрэхэ тээшээ болонхой, хоёр командын футболистнууд ээлжээлжэ байгаад бэе бэсдээ добтололсоно. Талмайн зүүн захаар урагшаа гараһан айлшадай футболистнууд манай Титовой воротада хүрэжэ ерэбэл даа. Эндэ хамгаалагшад Русяев, Кизеев тэгшэд бага зэргэ нобшоржо, айлшадай добтологшо Александр Рязановта бүмбэгэеэ буляалгаба. Тэрэнь дары сохигдожо, бүмбэгын урдаһаа гараһан Титовой тээ дээхэнүүр ворота руу орошоо ха юм. Шүүжэ ябаһан наадан тэнсэлгээр дүүрэжэ, хоёр командын футболистнууд нэжээд очко өөһэд өөһэдтөө бэшүүлбэ. Һаяхан «Сэлэнгэ» команда эдэнэртэ айлшалхадаа 0:0 тоотойгоор тэнсэжэ ерээ һэн.

Удаадахи наадан сентябриин зургаанда болохо. Айлшаар манайда Уфа хотын «Строитель» команда ерэхэ юм. Наадан үдэшын 6 часһаа эхилхэ.

Б. ЦЫРЕМПИЛОВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: «Сэлэнгын футболистнууд айлшадай воротагай дэргэдэ.

М. СУТУРИНАЙ фото.

Хилын саанаһаа
телефон телеграф радио

ХАНОЙ

ВЬЕТНАМАЙ ҺАЙНДЭР

ТАСС

Вьетнамай Социалис Республикын 50 миллион хүн зон хүдэлмэришэн ба таряашанай түрүүшын гүрэнэй Вьетнамай газар дээрэ байгуулагдаһаар 31 жэлэй ойе политическэ болон ажалай ехэ дэбжэлтын оршон байдалда һайндэрлэжэ байна. Сүлөөтэ ба бэеэ дааһан байдалтай болоод, Эхэ ороноо эбэй ёһоор ниилүүлэн нэгэдүүлжэ, Вьетнам арад бүхы орон доторoo социализм байгуулжа эхилбэ.

Республикын ниислэл — Ханой хото һайндэрэйхеэр шэмэглэгдэнхэй. Вьетнамай баатаршалгата армиин элдэб түрэлэй сэрэгүүдэй подразделенинүүд Бадинь талмай дээрэхи Хо Ши Минэй мавзолейн урдуур жэгдээр жагсанхай. Хүдэлмэришэн ангиин, ажалша таряашадай, хотын интеллигенциин олон мянган түлөөлэгшэд эндэ сугларһан байна.

СРВ-гэй правительствын премьер-министр Фам Ван Донг сугларагшадта хандан үгэ хэлэхэдээ, вьетнам арад үндэтэһэнэй түүхын 4 мянган жэлэй ой соо Вьетнам хэзээдэшье иимэ үзэсхэлэн һайхан вьетнам арад мүнөөнэйхидэл адли иимэ баяр баясхалантай, үүсхэл эдэбхитэй байгаагүи юм гэжэ тэмдэглэбэ.

Вьетнамай Социалис Республикын эхиндхэгдэн байгуулагдаһан ушар вьетнам арадай революционно хэрэгтэ эрид хубилалта болоһон байна. Энэнь Эхэ орониемнай бэеэ дааһан ба сүлөөтэ байдалтай, бата нэгэдэлтэй болгожо, социализм тээшэ хурдан түргэнөөр бата найдамтайгаар дабшаха арга олгоо.

Манай арад үндэһэтэнэй нэгэдэл хадаа бүхы арадай агууехэ нэгэдэл болоно. Манай үеын эгээл һайн һайхан уг зорилгонууд болохо социализм ба коммунизм байгуулхын түлөө оронoймнай арад зон тэмсэнэ.

Манай орон дотор социализм байгуулха гээшэ бидэнэй гол зорилго болоно гэжэ оратор саашадаа хэлэбэ.

Мүнөөнэй промышленностьтай, хүгжэнги хүдөө ажахытай, түрүү эрдэм, техникэтэй, ороноо хамгаалха хүсэтэ зэбсэг хэрэгсэлнүүдтэй социалис экономико байгуулха гээшэ манай партиин зорилго болоно. Аха дүү социалис оронуудтай, бусад олон гүрэнүүдтэй экономическа худалдаа наймаанай харилсаагаа үргэдхэхые оролдожо байнхай.

Вьетнамай национальна һайндэртэй дашарамдуулан, Фам Ван Донг ПТВ-гэй ЦК-гай, СРВ-гэй правительствын, вьетнамай арадай үмэнэһөө Советскэ Союзан ба аха дүү бусад социалис оронуудан хүтэлбэрилэгшэдтэ, арадуудта, мүн дүтынгөө дайшалхы ханинарта — Лаосой ба Кампучиин хүтэлбэрилэгшэдтэ, арад зондо үнэн зүрһэнһөө халуун баярые хүгэбэ.

Ази, Африка ба Латинн Америкын оронуудай арадуудтай, ямаршье бүлэглэлдэ хабаададаггүй оронуудай хүдэлөөнтэй Вьетнамай һэнал нэгэтэй байһан тухай оратор мэдүүлээ.

Удаань ажалшадай түлөөлэгшэдэй жагсаал болобо.

ЛИССАБОН

Революционно Соведэй шиидхэбэри

ТАСС

ПИДЕ гэдэг фашис политическэ полициин хүдэлмэрилэгшэд байһан хүнүүдэй хэрэгүүдээр сүүдэй ябуулгануудые һайнаар бэелүүлхын тула Португалиин Революционно Совет сэрэгэй трибуналнуудые һаяын үдэрнүүдтэ шэнэдхэн хубилгаха тухай шиидхэбэри абаба. Энээнэй тула граждан мэргэжэлтэд-юристнүүд сэрэгэй трибуналнуудай бүридэлдэ оруулагдаа.

Революционно Соведэй энэ шиидхэбэри тухай мэдээсэлые Португалиин демократическа олониитэ сэдьхэлээ ханангяар угтаһан байна.

Нюуса полицида хабаатай байһан 300 гаран хүдэлмэрилэгшэдэй хэрэгүүдээр гэмнэлгын шиидхэбэри бэлдэгдэжэ дүүргэгдөө гэжэ «Диариу ди лижбоа» мэдээсэнэ.

ПАРИЖ

Франциин президентын мэдүүлгэ

ТАСС

Правительствада болоһон һэлгэлтэ Франциин гадаадын политикын гол ёһонуудые хубилгахагүй байна гэжэ республикын президент Жискар д'Эстэн Министрнүүдэй Соведэй заседани дээрэ үгэ хэлэхэдээ мэдүүлээ.

«Гадаадын ядерна политика бэелүүлдэг совет» байгуулһан тухайдаа В. Жискар д'Эстэн мэдээсээ. Республикын президент тэрэниие толгойлхо юм.

Энэ шэнэ эмхи зургаан ядерна техникэ, түхеэрэлгэ болон ядерна продукци гадаадада худалдаха тухай асуудалнуудые шиидхэхэ байна гэээд Министрнүүдэй Соведэй тунхаглуулһан коммюнике соо тэмдэглэгдэнэ.

НИКОЗИ

ҮЙМӨӨ ТАТАГШЫЕ ХЭҺЭЭБЭ

ТАСС

Үймөө татагшадай удамаршa Н. Самсон Никозиин сүүдээр 20 жэлэй болзороор эрхэеэ хаһагдажа, түрмэдэ хаагдаба. Самсон ба гэрэнэй тала баригшадай 1974 оной зун арал дээрэ эмхидхэһэн фашис үймөөнһөө уламжалан, оронийнь эгээл ехэ уршаг түбэгтэ, хүшэр хүндэ байдалда ороһон байгаа. Правительствада харша үймөөн Кипрэй асуудалые улам орёо болгожо, Кипрэй экономикые гээгдэлдэ оруулаа һэн. Тингэжэ 200 мянга гаран киприот гэр байрагүй үлэжэ, оронһоо ондоо тээшээ зугадаха баатай болоһон юм.

Фашис үймөө буһалгаанда хабаадаһан бүхы хүнүүдые барижа хэһээхэ гэһэн эрилтэ республикын демократическа олониитэ, Кипрэй Ажалша арадай түрүү үзэлтэй парти табиһан байгаа. Кипрэй патриодуудай эрилтээр Самсон сүүдтэ үгтэжэ, гэмээ амасаба бшуу.

БЕЙРУТ

ЛИВАНДАХИ БАЙДАЛ

ТАСС

Ливанай хархис христиан хүсэнүүд Бейрудэй баруун кварталнуудые ехэ буугаар дахинаа буудажа захалба.

Израилиин сэрэгшэдэй ябуулгануудһаа уламжалан, Ливандахи байдал улам түгшүүрилтэй болонхой. Израилиин нэгэ подразделени сентябриин 1-дэ Ливанай Айнабль тосхондо добтолбо. Тиин шанга харюу сохилто абахадаа, эдэнэр бусахаришан байна. Ливанай урда хубиие булимтаран эзэмдэхээр заһаһан Израилиин хэблэлэй дайгаар журоодэһэн мэдүүлгэнүүд хүн бүхэнэй анхарал татана.

Хархис христиан хүсэнүүдэй хүтэлбэрилэгшэдтэй хөөрэлдөөгөө үргэлжэлүүлхын тула американ хоёр дипломат сентябриин 1-дэ Джунида ерэһэн байгаа. Сентябриин 2-то эдэнэр С. Франжьетэй, хархис христиан бусад хүтэлбэрилэгшэдтэй уулзажа, хөөрэлдэһэн байна.

Ливанай президентээр һунгагдаһан И. Сартис Ливанай политическэ тушаалтадтай хөөрэлдэһэн байна.

Совет геологууд Мали республикада ехэ ажал хэһэн байна. Түмэрэй рудагай боксидай, мүн цементэ промышленностьда хэрэглэгдэхэ эдэй хэбтэшын баялигые элирүүлһэн юм. Калана гэжэ газарта тэдэнэр алтанай хэбтэшые олоо.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Калана газарта үрэмдэлгэ хэжэ байна.

ТАСС-ай фотохронико.

Уран зохёолой хуудаһан

СССР-эй уран зохёолшодой VI съезд. 1976 оной июнь һара. Кремлиин Ехэ ордон соо.

ЗҮҮН ГАРҺАА: Н. Дамдинов (Улаан-Үдэ), В. Гордейчев (Воронеж), С. Викулов (Москва), С. Никитин (Москва). И. ЧИРКОВОЙ фото.

Буряадай арадай поэт Николай Дамдинов 1975 ондо РСФСР-эй М. Горькиин нэрэмжэтэ Гүрэнэй шанда хүртэжэ, уншагшад олоноо баясуулһан байна. «Мүнөө ямар шэнэ зохёол бэшэнэбта» — гэһэн асуудалтайгаар һаяхан манай корреспондент Николай Гармаевичта хандаба. Поэт «Декабристын бэһэлиг» гэжэ шүлэглэмэл драма дүүргэжэ байһан тухайгаа хөөрэжэ үгөө. Гадна, шэнэ шүлэгүүдые бэшэнэ. «Үбгэн Жардуу хүдөө нютагаа зорибо» гэһэн томохон шүлэгынь «Байгал» журналай табадахи номерто хэблэгдэхээр абтанхай. Ород хэлэн дээрэ оршуулгаһаань нилээдхэн хэһэгынь «Литературна газетэдэ» энэ зундаа толилогдоо һэн. Үшөө тиихэдэ «Талын дуун, хоёрдохи» гэжэ багахан лирико-философско поэмэ дүүргэгдээд, мүлигдэжэ байнхай. Һаянай гараһан номууд тухай хэлэхэ болоо һаа, Москвада «Огонёогой» библиотекэдэ», «Байгал — минии байдал» гэһэн шүлэгүүдэйнь согсолбори хэблэгдээ.

Мүнөө бидэ Николай Дамдиновай һаяын сагта бэшэһэн нэгэ хэды шүлэгүүдые уншагшадайнгаа анхаралда дурадханабди.

ШЭНЭ ШҮЛЭГҮҮДҺЭЭ

Николай ДАМДИНОВ

ПУШКИН

(ДУЭЛЬ)

Үбсүү бэеынь Дантесэй
Үрдин шагаажа ябахада,
Үзэн ядадаг хүн тээшээ
Өөрөө дуушамнай яахадаа
Мэргэн шударга пистоледээ
Мэтэр дундань залаагүйб даа,
Хэһээхын шанга хүсэлтэйдээ
Хэтэрһэн дайсанаа алаагүйб даа?
Хэмжээтэ газараа тулатараа,
Хэдышье шагааха аргатай һаа,
Буугаа бажуугаад ябаһан гараа
Булайхан даа харамтайгаар
Доошонь табиһан лэ хэбээрээ
Дорюунаар алхалан дүтэлөө һэн...
«Наталим энэрхы зүрхөөрөө
Намайгаал нэрлэһээр үлөө һэн.
Хобууша, атааша Петербург
Хоролхоод, эблэрэн нэгэдэгшье,
Бултанай урда абаһан үүргэм
Бузарлагдаагүйл нэгэтэшье.
Илдамхан ямар үгэнүүдээ
Инагайм намдаа хэлээшые —
Духылдан тодохон шэхэнүүдтээ
Дуулахагүйлта хэзээдэшье!
Гансахан лэ би мэдэнэм хуу.
Гай тохёолдоходоо... энэ нохой...
Зэрэб үгэтэндэ — эдирхүү
Зэбсэгынь тааруугаар болонхой.
Һаахар энээхэн офицерхэнэй
Һамуухан шуһые адхахадаа,
Һамганайм нэрын (бэшэ хэнэй?)
Һаруул туяаень будахалби даа...»
(Шагааһаар, дайсаниинь ерэбэ, зэһээд,
Шабхаяа дарахань лэ дарыдаа...
Арадайнгаа солые үргэһэн поэт
Алууршан гэгдэхэ аал... үгы даа!)
«Дуунуудаа, шүлэгүүдээ зохёожо,
Дураараа һуудаг һаа, гоё байгаа.
Наһандам жаргуулан зобоогоошо
Наталим, таалаһам шамайгаа...»
Агуу дуушанай зүрхэниинь
Алдараа мүнхэлэн буудуулаатай...
Түрүүлэн онолһон нүгөө хүниинь
Түүхэдэ шуһаар будуулаатай!

ДЕКАБРИСТЫН БЭҺЭЛИГ

(Шүлэглэмэл драмаһаа)

(Петровско заводой хаалган соо. 1832 оной намар. Николай Бестужевай харанхы уйтан таһалга. Николай Бестужев токарна станогой саана юумэ урлана. Үүдэ тоншоод, Волконская Трубецкая хоёр орожо ерэнэд).

Волконская:
Хэлэһэн сагтатнай ерэбэлди даа,
Бестужев:
Хоёр княгиниин бараалхахада.
Хооһон гартайгаар угтахагүйлби.
Волконская Трубецкая хоёрто
Богоһоо алхуулхамни — жаргалан гээшэ.
Орогты, орогты, хүлеэжэ байнам.
Волконская:
Үзүүлэгтылши, ямар бэһэлигээ
Тамнай дархалжа эхилээбта даа?
Таанаб, булайхан зохид ёһотой.
Бестужев:
Энэ байнал даа. Эрмэгыень
Мүнгөөр хяазалаабди. Зүүгээд үзэгты.
Мүлирһэн гэнжымнай түмэр ха юм даа.
Трубецкая:
Алтан гартай хүн гээшэ хат.
Волконская:
Аргагүй зохидоор таараад байнал.
Бестужев:
Абагты. Түрүүлэн бидэ дүүтэйгээ
Арбан нэгэн эхэнэрнүүдтээ —
Үбгэдөө дахажа Сибирь ерэһэн
Үнэншэ эрэлхэг һамгадуудта —
Дурасхаалта тэмдэг болгожо,
Дуратайгаар бариха хүсэлтэйлди.
(Трубецкаяда):
Катерина Ивановна, танда энэ.
Трубецкая:
Харал даа, Маша, мининхние!
Хараалта нүхэн Благодатскада
Гэнжын хүндэ хажар ханхинаае
Гэнтэ дуулаад, харанхалаа һэм...
Волконская:
Уулзажа, Волконскиёо харамсаараа,
Унаад, хүлдэхи түмэр гэнжэдэнь
Уралаа дахан, уйлайшоо һэм...
Трубецкая:
Амигүй тамада яажа зобоһымнай
Аша гушанарайма мэдэхын түлөө
Түмэр гэнжэһээ хэгдэһэн энэ
Түхэреэн бэһэлигээ үлөөхэлди.
Волконская:
Аха дүүнэрнай, түрэл түтнмнай
Абаһаар лэ захижа эхилхэнь бэзэ.
Абарга могойн аман сооһоо
Амидыгаа һануулха амар мэндыемнай
Алтаар хяазалаад бүтээдэг байгты!
(Гарайнгаа дунда хурганһаа алтан бэһэлигээ мулталаад үгэнэ).
Бестужев:
Хүбөөень алталаад орхиходомнай:
«Хүхэ түмэртэ хүлюулһэн эрэшүүлдээ
Алтан зүрхэтэ һамгадынь ерэжэ,
Абарба» гэһэн удха гаранал!
Аргагүй энэмнай тааруу бэшэ гү?
Хүшэгэ.

ОНЬҺОН ҮГЭҺӨӨ ҺАБАГШАТАЙ ШҮЛЭГҮҮД

1.
Томохон захатые бүтөөхэм гэбэл, ши
Томоотой, даамайгаар хэрэгээ эхилэлши.
Дан дэмы хэлэгдээгүй гэжэ һанамаар:
Дабаанай үндэрые — алхамаар.

2.
«Гараха һарые орохо наран
Хёлойн хараха», гэдэгмнай
Гажа буруухан, таарашагүй удхатайл.
Залуудам намайе аха заха үбгэднай
Залан зохидоор мэндэшэлжэ угталайл.

3.
Наһанай залууда обтохолоороо,
Найгаса сэнгэлхэ ушар байдаг...
Залаагаа нарнихан үбһэншье даадаг, —
Зай, хүбүүн, тэрээнһээ бү дортоорой.

4.
Бэшэхэдэ хүшэр гээд бү гэнэшэе,
Бэшэ мэргэжэлтэдые абаад жэшээ:
Ашаада губшуураа загаһашан тоодоггүй,
Ангуушан буугаа хүндэшөөдэггүй.

5.
Ухаатай эрэшүүл үһөөгөө нэхэжэ,
Уур сухал ябахаһаа хашаран зайладаг.
Ялын досоо шулуун хайладаг,
Зоргон гомдолшье хайлана бэзэ.

6.
Үлүүгээр, дутуугаар хэмнай ажаллааб
Үгөөрөө үсэдөөр буляалдаад яахамнайб:
Набшалиг модоной һүүдэр ехэ,
Намаалиг ногооной шүүдэр ехэ.

7.
Олоной дунда зэрэб үгэ сасахадажа,
Обог нэрыеш доогуурхана будахадажа
Ябаа һаань хүнэй — яахашниб даа нэхэжэ:
Хурдые һомон, худалые үнэн хүсэнэ бэзэ.

8.
Аляархуу, хүлгөөтэй залуу наһамнай
Аадартал, нижаганаад үнгэрбэл ха.
Торгон харахан үдхэн үһэмнай
Тодохоноор сайхадажа эхилбэл ха.
«Бууралһаа — ухаан» гээд дэмы хэлэгдээгүй.
Бууралнай харагдаа...
Ухаан — нэмээ гү?

9.
Эсэсэй бодолдо гэнтэ нэрбэгдэн,
Энээхэн бэемнай жэхыгээд абадаг...
Һанаа тэнгэлэн, сэлмэг үбгэн
Һайханаар намда харагдадаг.

10.
Нэрэтэ поэт (һонор зүрхэн, сэсэн толгой!)
Нэгэтэ, залуудам, магтажа намайе урмашуулаа.
Ургажа ябаһан улаан бургааһад — залуушуулаа
Урмынь һанан, дэмжэдэг байхамни болтогой!

ҮЕ САГТАА ХҮРЭМЭ ЗОХЁОЛ БЭШЭЕ

ПУБЛИЦИСТИКЭ

Түрэл Коммунис партимнай XXV съезд совет арадай урда, тэрэ тоодо совет уран зохёолшодой урда телотомо һайхан, омогорхомо үндэр зорилгонуудые табиһан байна. Энээн тухай мүнөө зун боложо үнгэрһэн совет уран зохёолшодой VI съезд дээрэ яһала хэлсэһэн байна. Орон доторнай боложо байһан гайхамшаг ажал хэрэгүүд зохёолшо бүхэнэй зүрхэн соогуур, гуурһан доогуур гараха ёһотой.

Автономито Буряадаймнай уран зохёолшод эгээл эрхим зохёолнуудаа мүнөө үе сагай шухалын шухала асуудалнуудта зорюулаа гэхэдэ алдуу болохогүй.

Буряадаймнай арадай поэдүүд Н. Дамдиновай, Д. Жалсараевай эрхим поэмэнүүд болон шүлэгүүд, мүн баһа С. Ангабаевай, А. Бадаевай, Г. Дашабыловай, Л. Тапхаевай зохёолнууд мүнөө үе сагай темэдэ зорюулагданхай.

Совет агуу ехэ поэт Владимир Маяковский нэгэтэ иигэжэ бэшээ һэн: «Уран зохёолшод гээшэ өөрынгөө үе сагһаа урид ябаха ёһотой». Поэдэй сэсэн мэргэн эдэ үгэнүүдые бидэ мартаха ёһогүйбди.

Зүгөөр, сэхыень хэлэхэ хэрэгтэй. Бидэнэр заримдаа үе сагтайгаа ана мана ябахаһаа байтагай, хожомдохошье ушарнууд болодог. Жэшээнь, зарим тууужа болон рассказууд доторoo үсэгэлдэрэйхеэр бодолготонобди, үсэгэлдэрэйхи зүрилдөөгөө шидхэжэ ядан зобонобди. Буряад драмын театрай сценэ дээрэ мүнөө үе сагта зорюулагдаһан пьесэнүүд доторхи колхозой түрүүлэгшэ, мэргэжэлтэд, малшад болон механизаторнууд үни холын хүнүүдые харуулха юм. Иимэ геройнууд ёһотой мүнөөдэрэй хүнүүдһээ алишье талаараа гээгдэнги. Мүнөөдэрэй эгээлэй юрын хүдэлмэришэн гү, али хүдөөгэй механизатор эрдэм болбосоролтой, тэрээндэ Пикассо болон Сарьянай зурагууд, Неруда болон Евтушенкын уран шүлэглэл, Щедринэй хүгжэм адли тэгшэ ойлгосотой ха юм. Тиихэдэ мүнөөдэрэй хүдэлмэришэн мүнөө сагай техникын һүүлшын үгөөр бүтээгдэһэн орёо оньһото станок дээрэ ажаллана. тиихэдэ мүнөөдэрэй малшан хүдөө ажахын эрдэмээр айхабтар ехэ юумэ мэдэнэ. Иимэ хүнүүдэй нэрэ хүндэдэ хүрэмэ зохёолнуудые бүтээхэ гээшэ уран зохёолшодой нангин уялга болоно. Зэдын суута хонишод Цыремпилова, Рабдаев, Свистунов гэгшэдэй урда, ЛВРЗ-гэй солото хүдэлмэришэд Поздеев, Мацуков, Оширов гэгшэдэй урда манай романууд болон туужануудай, поэмэнүүд болон шүлэгүүдэй үүдэнүүд үргэнөөр сэлигдэхэ ёһотой.

Буряад уран зохёолоймнай эхэнхи хуби хүдөөгэй ажабайдалда зорюулагданхай. Харин республикын хүдэлмэришэн анги тухай, индустриин хүгжэлтэ тухай зохёолнууд хургаа даража тоолохоор үсөөн. Ч. Цыдендамбаевай «Соном Гармаев» гэжэ поэмэ, Ц. Галсановай залуу хүдэлмэришэн тухай шүлэглэмэл тууужа, Б. Мунгоновой «Эдирхэн наһан» гэжэ тууужа, В. Петоновой нэгэ хэды шүлэг... Иигээд лэ дүүрээ. Тиихэдэ республикымнай зоной эхэнхи хуби хүдэлмэришэн анги. Энэ эхэнхи хуби өөр тухайгаа уран зохёол хүлеэһээр үнинэй. Иимэ зорилго дүүргэхэ хэрэгтэ залуу уран зохёолшод эхэнхи үүргэ дүүргэхэ зэргэтэй байгаа. Энэ үүргэ дүүргэхын орондо зарим нэгэмнай темэ бэдэржэ хүдөө гарана ха юм. Хүдөө нютагһаа ерээд, шэнэ юумэ асаргаша аа гү гэхэдэ, юуншье үгы. Мүнөөхил бага наһан тухай дурсалга, байгаалиин нэгэ хэды этюд, түрүүшын дуран тухай түүрээлгэ гээд лэ дууһашаха...

Гэбэшье олохон уран зохёолшод ниислэл хотынгоо томо предприятинуудтай, хүдэлмэришэд болон мэргэжэлтэдтэйнь үнинэй холбоо барисаатай гэжэ эндэ баяр баясхалантайгаар һануулха байнаб. Уран зохёолшо Д. Эрдынеев ЛВРЗ тухай роман бэшэжэ дүүргэхэеэ байна. Поэт Г. Чимитов шэнэ поэмэеэ нарин сэмбын комбинадай хүдэлмэришэдтэ зорюулха хүсэлэнтэй. Уран зохёолшод В. Сергеев, К. Балков, В. Петонов гэгшэд хүдэлмэришэн анги тухай шэнэ зохёолнууд дээрэ хүдэлмэрилжэ байнхай.

Оршон тойроноо анхаралтайгаар адагладаг байгаа һаашни, ябаһан лэ газарташни шэнэ зохёолой темэ олдохо ёһотой гэжэ би батаар этигэдэгби. Энэ хэлэһэнээ гэршэлэн, нэгэ һонин уулзалга тухай хөөрэжэ үгэһүү. Алайр нютагай Ефрем Павлович Ертанов гэжэ хүнтэй танилсааб. Залуудаа Улаан-Үдэ ерэһэн, ПВЗ барилсаһан, тэндээ пенсидэ гаратараа таһалгаряагүй ажаллаһан намтартай. Ефрем Павловичай хөөрэһэн юумэн намайе ехэтэ һонирхуулаа.

«ПВЗ-гэй барилга түлэг дундаа ябажа байгаа. Би котельнэ цехтэ ажалладаг һэм. Нэгэтэ гай тодхор боложо, котельнэмнай эбдэрээ бэлэй. Угайдхадаа энэ үедэ инженернай хүндөөр үбшэлһэн байгаа. Зүгөөр, котел дары түргэн заһабарилагдаагүй һаа, бүхы барилгада айхабтар ехэ һаад ушаруулха һэн. Би инженерэй хүтэлбэри доро хүдэлжэ байхадаа, оньһото техникэдэ онсо дуратай байһанаа мэдээ бэлэйб. Энээниие мни ойлгоһон инженер намда али зэргээр туһалдаг, заабари зүбшөөл үгэдэг, һургадаг, хэрэгтэй литературaар хангадаг һэн. Эгээл иимэ дээрэһээ, хани нүхэдтэйгөө зүбшэн хэлсэһэнэй удаа, котел заһабарилхамнай гэһэн дурадхал парткомдо оруулаа һэм. Партком бидэниие дэмжээ. Тиигэжэ долоон хоногой туршада цехтээ хонон үнжэн байжа ажаллаабди. Болзорһоо холо урда заһабарилгын хүдэлмэри һайн шанартайгаар дүүргээ бэлэйбди. Хүдэлмэриин ёһоор хубсалһан, хөө, тоһондо будагдаһан, сэхэ цехһээ ерэһэн бидэниие соёлой ордоной ендэр дээрэ гаргажа, КПСС-эй Буряадай обкомой нэгэдэхи секретарь М. Н. Ербанов өөрөө гарнуудыемнай бариһан, амаршалһан, нэжээд паар сабхинуудые бэлэглэһэн юм. «Тиихэдэ, Ефрем ши, хэды муухай хубсаһатай, будагдаһан нюуртай шье һаа, ямар сэбэр гоё байгаа һэмши?!» мүнөөшье һамгамни дэг».

Иимэ һонирхолтой шагнаад байхадаа, оной үе тухай, тэрэ баатар залуушуул поэмэ заал һаа бэшэжэ би шиидээ бэлэй. шиидхэбэриеэ мүнөө хэрэг дээрэнь бэ... байнхайб.

Оршон тойроноо ан... тайгаар адагладаг ... һаашни, ябаһан лэ газ... ни шэнэ зохёолой тем... дохо гэжэ дээрэ би ... һэм. Нээрээшье тиим... Нёдондо жэлдэ би ... ликын уран зохёол... хамта БАМ-ай баруун... тал гэжэ участогта ... ерээб. Энэ участогта ... орон дотор эгээл ү... нель баригдаха юм. ... гай агуу барилга дээ... жа харахадаа, хүн зо... уулзажа хөөрэлдэхэдөө, ... ямаршье ажалда х... байһан хүн бултандаа ... айхабтар ехэ харюусал... айхабтар ехэ хүндэтэй ... ойлгоо һэм.

Арбадахи табан ... түсэбые болзорһоонь ... дүүргэхэ зорилготой ... арад үдэрһөө үдэртэ ... ёһотойл баатаршалг... руулжа байнхай. Энэ ... хадаа хүгжэмшэ гү ... уран зураашание, ... гү, али уран зохёол... оюун бэлиг түгэлдэр ... бүтээл байгуулхыень ... жуулна гээшэ.

М. САМ...

ТУУЖА ТУХАЙ ХЭДЭН ҮГЭ

Хүн зоной гүн сэдьхэлые, урасхал сагай хубисхалта шэнжые, эдэ бүгэдын нюусые тайлбарилжа бэшэхэдээ, уран зохёолшод ном бүхэнэй удха шанарые саг үргэлжэ һайжаруулха үүргэтэй. Мүнөө сагай уншагшад үндэр эрилтэ зохёолшодой урда табина. Тиимэһээ гансал удха түгэлдэр, уран хурса бүтээлнүүдээрээ уран зохёолшод энэ эрилтэдэ харюусаха уялгатай.

Тууужа хадаа буряад зохёолдо ехэтэ хүгжэһэн, амжалта ёһоор туйлаһан, арад зондо дурлагдаһан жанр мүн.

Нэгэ үгөөр, мүнөө үеын буряад тууужа Х. Намсараев, Ц. Дон, Ж. Тумунов, Ч. Цыдендамбаев болон бусад ахамад зохёолшодой прозаическа зохёолнуудһаа эхитэй.

Һүүлшын үедэ энэ жанрта Доржо Эрдынеев амжалтатайгаар хүдэлнэ. Мүн баһа Б. Ябжановай, С. Цырендоржиевай, Ц. Хамаевай, М. Осодоевой, А. Ангархаевай, Ц. Дамдинжаповай, Г-Д. Дамбаевай зохёолнууд һонирхолтой. Ородоор А. Бальбуров, В. Корнаков, К. Карнышев, К. Балков гэгшэд удхааraа янза бүриин туужануудые бэшэһэн байна.

Ганса тоогоороо бэшэ, мүн шанараараа энэ жанрын зохёолнууд нилээд ургаһан. Жэшээнь, Сергей Цырендоржиевай түрүүшын зохёолнууд дао гэһээр уншагшадайшье, шүүмжэлэгшэдэйшье анхарал татаһан юм. «Арбаад һула зохёолнуудые бэшэнхаар, нэгэ һайн ном бэшэһэниинь дээрэ» — гэһэн эрмэлзэлтэйгээр С. Цырендоржиев хүдэлдэг. Тэрэнэй «Хүлгөөтэ һүнинүүд» үндэр сэгнэлтэдэ хүртэһэн байна. Энэ зохёол хурса сюжедтэй, баян хэлэтэй. Автор байгаалиин үзэгдэлнүүдые уран һайханаар зураглажа шадана, хүнэй сэдьхэлэй нюусанuудые һайн мэдэнэ. Тэрэнэй хоёрдохи тууужа мүн лэ һанаһанда хүрөө. «Үүрэй толоной гоё гээшэнь» гэжэ туужань Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда зорюулагдана. Залуу хонишон Дулма Агбан хүбүүнтэй Яруунын талада янгинама хүйтэндэшье, аяма халуундашье һүрэгөө адуулна. Нүхэрынь офицер. Фашистнарые хайра гамгүй сохилсоно. Гэнтэ энэ айлда хүлеэгдээгүй айлшад бууба. Ород эхэнэр Мария Вика басагантайгаа Ленинградһаа нүүжэ ерэһэн байгаа. Энэ хоёр бүлын ханисал тухай хэлэхэдээ, автор ород, буряад арад зоной эбдэршэгүй эб барилсаае тодо хурсаар зураглажа шадаа.

Уран зохёолшо Д. Эрдынеев зохёол соогоо хүнэй сэдьхэлэй гүнзэгые шэртэн, һанаһан һанал, бодолыень шэнжэлхэдээ, хёрхо байһанаа харуулна. Үнгэрһэн сагые мүнөө болоһон ушартай мүргэлдүүлэн, ажабайдалай хубилалтые ажаглан зураглана. Амгалан үбгэжөөл хуушан байдалдаа шэргүүсэлдэжэ, үмсынгөө хуби заяа хараһан хүн. Наһанайнгаа эсэстэ ажабайдалаа шүүмжэлээд үзэхэдэнь, нэгэшье һайн хэрэг хэһэниинь һанагданагүй. Дэмы жэлнүүд, хооһон наһан. Амгаланай нюдөөр оршолон тойронние, урда хойные харахадаа, автор үдэр бүриин ажабайдалда һонирхолтой үйлэ, зүйлнүүдые ажаглан тэмдэглэнэ.

Мүнөө сагай хүдөөгэйхидэй байдал, ажал, дуран тухай Д. Эрдынеев «Газарай эзэд» гэжэ тууужа бэшээ. Залуу тракторист Дамшаа бригадир урин һайхан басаган Дыжит хоёр бэе бэедээ дуратай. Һалар хуримаа хэхэ гэжэ хэлсээтэй. Теэд тэрэ үедэ түбэгтэй ушар тохёолдожо, түрэ хуримыень буруу һүргэнэ. Трактористнуудай нэгэн газар хахалхадаа, амиды газар орхижорхиһон байба. Зүгөөр хэншье зэмээ мэдэрхэ һэшхэлгүй байшаба. Үнэн дээрээ, Дамшаа зэмэтэй гэжэ тодорхойлогдобо. Газараа дахин хахалха баатай болоһон Дамшаа ехэтэ гомдожо, Дыжидтээ хэрэлдэн алдана. Ажалдаа тад ондоогоор хандадаг хоёрой хоорондохи сэдьхэл, һэшхэлэй тэмсэлые автор һайнаар харуулжа шадабашье, Дыжидэй эрмэлзэлэй гол удхые тайлбарилагдаагүйнь халагламаар.

Цырен-Дондок Хамаевай «Далижаһан дальбааранууд» уншагшадайшье, шүүмжэлэгшэдэйшье һанаанда тааран тууужа бэлэй. Тэрэнэй хэблэгдэһэн «Үер» мүн баһа хүнүүдэй, хүмүүжэхэ, зорилгойнь хатуужаха хүгжэлтые шудалжа үзэнэ. Бэрхэшээлнүүдые дабажа гараһан геройнуудта уран зохёолшо дулаанаар хандаха зуураа, мүнөө үеын хүдөөгэй залуушуулай ажабайдалые тобойсо харуулаа. Гэбэшье тууужа соонь ажалай охин, хүдэлмэриин эрэлхэг габьяа һулашагаар зураглагдаа.

«Современник» гэжэ номой хэблэлээр Матвей Осодоевой хоёр тууужа гараһан байна. Уран зохёолшо юрэнхыгөөр, ойлгосотойгоор, үнэншэмөөр хүдөөгэй байдал тухай бэшэхэеэ оролдодог юм. Ниитын ба үмсын харилсаанда хүнэй сэдьхэл, һэшхэл ямараар ханданаб гэһэн асуудалнуудые зохёолнууд соогоо М. Осодоев шэнжэлжэ үзэнэ. Зураглаһан хүнүүдэйнгээ һанал, бодолые автор ехэтэ хёрхоор шэртэн, тэдэнэй ажабайдалтай яһала ойро танилсаһан хэбэртэй.

Мүнөөнэй ажабайдалые үшөө гүнзэгыгөөр шэнжэлжэ, сагай хубилалтын жама ёһые зүбөөр харуулха зорилго уран зохёолшод урдаа табиха ёһотой. Илангаяа прозаигууд оршон тойронние ажаглахадаа, хёрхо нюдэтэй байбал, тэдэнэй гуурһануудшье хурса болохо зэргэтэй.

Ахамад зохёолшодой туйлаһан амжалтануудые жэшээ болгон абажа, бэлиг шадабаряа саг үргэлжэ баяжуулжа байха ёһотойбди. Эрхим һайн шанартай, гүнзэгы удхатай зохёолнуудаараа уншагшадай сэдьхэл баясуулха уялгатайбди.

Манай уран зохёол хүгжэжэ байна. Мүн манай уншагшадшье ургана. Мүнөө үе сагаймнай ёһотой геройнууд манай зохёолнуудай байшанда эзэн ёһоор орожо, эрилтэ ехэтэй олон тоото уншагшадтаймнай үе саг тухайгаа, өөр тухайгаа үнэншэ һайхан бодолнуудаараа, сэдьхэлэйнгээ баялигаар хубаалдажа байг лэ!

Ц. ГАЛАНОВ,
уран зохёолшо.

СССР-эй ГҮРЭНЭ... ШАНДА ЗУУРШАЛАГДА...

Хальмаг арадай поэт Давид Кугультинов 1922 ондо түрэһэн юм.

Гушаад оной һүүлээр арбан долоотой Давид Кугультинов өөрынгөө онсо шэнжэ маягтай шүлэгүүдые бэшэжэ эхилһэн. 1940 ондо түрүүшынь ном хэблэгдээ һэн. Тэрэ жэлдээ бэлигтэй поэт СССР-эй Уран зохёолшодой холбооной гэшүүн болоо.

Д. Кугультинов тэрэ үедэ Пушкин, Лермонтов болон Шевченкын шүлэгүүдые оршуулһан ...

Эсэгэ ороноо хам... Агууехэ дайнай түр... үдэрһөө поэт байлдаа... баадаһан юм. 1943 ... Д. Кугультинов пар... шүүн. 1967 ондо ... гультинов РСФСР-... рэнэй А. М. Горь... рэмжэтэ шанда хү...

Тэрэнэй «Апрели...» гэһэн шүлэгүүдэй ... СССР-эй Гүрэнэй ... мүнөө жэл зууршал...

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: ... Кугультинов.

Давид КУГУЛЬТИНОВ

„ҺАРА-ГЭРЭЛ“

(ПОЭМЭҺЭЭ ХЭҺЭГҮҮД)

Валентина ТЕРЕШКОВА-НИКОЛАЕВАДА...

ЗОРЮУЛГА

Газарай шуналта тэбэреэнһээ
Галта хүсөөрөө мултаржа,
Зэнхэгэр замбиин гүн худар
Жэгүүртэ зоригоор дабшаһан,
Мүнхэ, холын уудамаар
Мүшэн шэнгеэр зуралзан,
Ганхамшагта алдараа
Газар дэлхэйдэ суурхуулһан
Эрэлхэг баатар басагандаа
Энэ зохёолоо зорюулнаб.
Һара арюун ханитаяа
Һайхан үгэ андалдааша,
Мүльһэн хүйтэн замбуулиида
Мүнхэ дулаае түгөөгшэ.
Агуу үндэр сэдьхэлээрээ
Арад зоноо энхэрһэн,
Урин зулгы энеэбхилгээрээ
Урма зоригынь үргэһэн
Басагадайл һайхан Валидаа
Бадаг мүрнүүдээ зорюулнаб.
Туяа гэрэлэй түлөөдэ
Туйган харанхые дабаһан,
Эхэ оронойнгоо алдарые
Эгүүридэ мүнхэлһэн,
Эгээлэй нүүдэл байдалтай
Элинсэгэйнгээ домогые
Шэнэ сагтай холбожо,
Шүлэглэхымни уряалһан
Зориг түгэлдэр басагандаа
Зохёолоо би зорюулнаб.

ОРОЛТО

Хэдэн мянгаад,
сая дүншүүр жэлнүүдтэ
Хэдэг хэрэгээ
Наран эрдэни мэдэдэг юм.
Үүрэй саймсаар
өөдөө хөөрэн гансаараа
Үлгэн дэлхэйдэ
элшэ дулаагаа үгэдэг юм...
Наранай нюдэн дээр
юун замбида болоогүйб!..
Намшагтай мантан
галта эрьюулгэ мушхараад,
Хайламал ошо
сасана замдаа эршэгыдэн,
Халуун түймэр
удаань аалидан унтарна.
Бөөн дүлэн
хөөргэдүүлэн, хурылһаар.
Бүхы тэрэ
гал түймэрһөө таһараа һэн.
Анха түрүүшын
ялагар мүшэн боложо,
Аниб-ониб гэн,
дэлхэйе шэртэн хараа һэн.
Мүшэн тээшэ
Наран шэртэн мэшээгээд,
Мүнхэ гэрэлээ
бүри хурсаар сасаба.
Харин Газарайнгаа
эсээб, амархам гэхэдэ,
Харуулаа орхижо,
Наран саашаа ошобо.
Аажам хонгор
апрелиин нэгэ үглөөгүүр
Арюун һайхан
туяа түгөөгшэ үбгэн
Хүрэжэ ерэһэн
гэнтын мэдэрэлдэ абтан,
Хүнгэн залуугаар
унтариһаа бодоол даб гэн,
Адар бэеэ
баатар янзаар зайласагаан,
Алтан һахалаа
альгаараа эльбэн заһасагаан.
Ямба хүндэтэй,
алдар солотой зандаа
Яаралгүйхэнөөр
харуулдаа тэрэ жагсабал даа
Хабарай урнида
Газар дайдаяа Нарамнай
Халуун элшээр
урмашан байжа жэгнэбэ.
Таларай амгалан
байтарнь гэнтэ шэхэндэнь
Танил бэшэ,
буса абяан шэнхинэбэ.
Шангаар татаатай
шэжэм мүнгэн хүбшэргэй
Шадамар уран
гараараа дайран хүдэлгөөд,
Урда холын
хон-жэн байдал таһалан,
Урин зулгы
хүгжэмэй аялга зэдэлгээ.
Дорюун арюун
дангиные шэнгэхэн абяан.
Дороһоо — Газарһаа
даамай зохидоор дохёотоо.
Алтан Наранай
алдар солые магтажа,
Аялга дуугаа
татабал гурган хонгёогоор.
Зөөлэн торгон
гоёлой һайхан хубсаһатай,
Зулгы дүүхэй
зүлгэ ногоон дээр байгаад,
Улаан Нарые
буужа ерэхыень урижа,
Урихан гараараа
даллан өөдэнь һарбайгаа.
Үндэр дээдэ
гэрэл түгөөгшэ үбгэн
Үрэ зүрхөө
долгисуулан, һэр-мэр гэн,
Үүлэ иража,
доошоо, Газар руу шэртэбэ.
Үшөө ялагараар,
улам толгогороор гэрэлтэбэ.
Гэнтэ сээжэдэнь
найдал баяр бурьлалан,
Гэгээ татуулан,
Наран доошолоод элишэбэ.
Хабарай сагта
сэсэг ногоогоор һалбарһан
Хальмаг ороной
жэнхэни талада буушаба.

«Байгал» журналай 1967 он... номерһоо.

Редактор Р. Б. ГАР...

«БУРЯАД ҮНЭН» 1976 оной сентябриин 4. 4-дэхи хуудаһан. Типография управления по делам издательств, полиграфии и книжной торговли Совета Министров БурАССР Н 03663. Заказ ...